UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
de onoare 500 „
particulare 12 luni 360 „
6 luni 190 „

REDACŢIA şi ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23
TELEFON 3.30.10

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREŢUL 6 LEI

ANUL LI Nr. 28
SAMBATA 11 IULIE 1942
Redactor responsabil: MIHAI NICULESCU

Biblioteca Universităţii Regele Ferdinand I Cluj Filiala Sibiu

Categorii lirice

CEVA DESPRE TRISTEŢE

de RADU STANCA

„Numai insuficientul este creator" — celebra propoziţiune a lui Goethe ar putea fi transformată cu reale avantagii teoretice în formula: „Numai insuficientul este artistic". Căci dacă am întreprinde un examen estetic, ceva mai îndelung ca de obiceiu şi ceva mai puţin ştiinţific de cât e uzanţa, încercând să realizăm astfel starea de spirit cea mai favorabilă bunei discriminări a obiectului, constatarea că ceeace domină în mod esenţial atmosfera generală a unei opere de artă este insuficientul, ar putea fi pentru noi un fapt de experienţă evidentă şi fără drept de apel.

Nesatisfacţia care întovărăşeşte întotdeauna o aspiraţie neîmplinită, depresiunea interioară care încheie cu ostentaţie o luptă sufletească pierdută, sentimentul de penibilă zădărnicie în faţa unui ideal sfărâmat, sunt calităţi estetice pe care afectele de mărimea unor aspiraţii împlinite, a unor lupte interioare câştigate sau a unui ideal realizat, nu le pot avea. Sau dacă le au, le au într'o măsură mai mică decât celelalte. Melancolia, ,spleenul", depresiunea, sentimentul căderii, resemnarea, tot atâtea moduri tipice ale insuficientului, fecundează în opera de artă în genere şi în cea poetică în special, dispoziţii artistice dintre cele mai caracteristice.

La capătul unor agitate aventuri spirituale, cavalerul se întreabă: ,ce rost au avut toate luptele, toate suferinţele mele de până acum?; cu ce m'am ales dintr'o biată viaţă închinată exclusiv unor visuri himerice?; mai mult decât o lance ruptă şi-un coif sfărâmat, ce pot alege dintr'o tinereţe ca din senin pierdută şi fără nici un folos înecată în nelinişti?... iar melancolia care îl va cuprinde, aruncându-şi ochii asupra trecutului său, va fi vecină cu poezia. Şi până la un nou capitol de agitaţii lăuntrice extreme, cavalerul va face face probabil poezie. Căci, incontestabil, aceste întrebări şi stările sufleteşti pe care ele le declanşează — şi pe care ne-ar plăcea să le numim cu un cuvânt ,intermediare" — sunt cele mai propice adevăratei poezii. Fără să atingă ritmul marilor efluvii interioare, ale urii şi ale bucuriei, extreme până unde ajunge muzica (în acest sens ar fi interesant de făcut o paralelă între „Oda bucuriei" a lui Schiller şi finalul simfoniei a IX a lui Beethoven), dar şi fără să străbată până la adâncimile deplorabile până la care străbate marea tragedie, aceste stări sufleteşti de interludiu, de transit interior, de echilibru în dezechilibru, realizează — ne referim numai la poezia lirică — cel mai mult, acea „atmosferă proporţionată" pe care Kant o credea şi pe drept cuvânt, ca tipică fenomenului estetic. Desigur, stările sufleteşti extreme se pot realiza bine pretutindeni, chiar şi în artă, nu numai în domeniul moral. Depăşind însă sfera poeticului, sunt acestuia un balast apoetic. Căci liber poetice sunt numai stările intermediare. Iar tipic poetică în acest sens este numai categoria tristeţii.

Desigur, nuanţele tristeţii sunt multe. Dar, în general, ea se manifestă printr'o atitudine de refugiu intelectual de bunăvoinţă amară, de suferinţă înfrântă sau înfrânată, de retragere înţeleaptă în destin. Timpul scurgând din orice stare sufletească tensiunea, o transformă pe aceasta din înlănţuire sălbatecă, în jăratec ascuns sub cenuşe. Căci tristeţea nu este altceva decât o stare sufletească oarecare în declin. Ura în declin e tristeţe. Bucuria în declin e tristeţe. Iată dece marile pasiuni sunt întotdeauna pândite de tristeţi; pentrucă la limita lor inferioară stă mereu aceeaşi matcă esenţială a oricărui afect tensional: tristeţea, adică echilibrul, adică unitarul.

Un lucru e sigur: tristeţea nu este un element de dezordine sufletească. Dimpotrivă, e un element unificator.

Arta, întrucât e şi un produs al subiectivităţii, se hrăneşte cu necesitate din tristeţe. Dar dacă pentru unele moduri ale activităţii artistice, tristeţea nu reprezintă de cât una dintre posibilităţile lor, ea fiind deseori datorită mijloacelor ample ale acestor arte, depăşită de formele tragicului sau ale sublimului, etc. etc. pentru poezie tristeţea, dat fiind faptul că poezia operează cu cele mai restrânse mijloace, este o categorie. Ea apare în opera poetică cu necesitate şi este pentru aceasta o condiţie.

In general, tristeţea considerată drept categorie estetică, apare în formele poetice sub trei aspecte: sub aspectul de „atmosferă", apoi sub aspectul de ,principiu care poetizează" şi în fine sub aspectul de „obiect poetic propriu zis".

(Urmare în pagina 6_a)

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU (Exp. Căminul Artelor) Nuferi

Valoarea incertitudinii şi certitudinile care vin

de DAN PERAŞINCU

Acum câţiva ani, incertitudinea era la modă, în toate domeniile: în literatură, în ştiinţă, în filosofie, ba chiar în viaţa de toate zilele. Oamenii ajunseseră să se mândrească cu ea ca de un semn de nobleţe. Generaţia noastră a trecut prin mai multe perioade de dezorientare, dar cred că niciuna n'a fost mai acută, în primejdiile ei spirituale, decât aceea în care incertitudinea era purtată ca o flamură de biruinţă, pe deasupra capetelor, caşicum ar fi reprezentat câştigul maxim al culturii şi al civilizaţiei.

Campioni ai incertitudinii găseai pretutindeni. Era un fel de voluptate, în această întrecere a cutărui sau cutărui om de cultură, de a afirma că nu ştie nimic, că se îndoeşte de tot, că neantul stă la origina oricărei experienţe umane, că — înfine — Incertitudinea, cu i mare, este regina ştiinţelor omeneşti.

Nu vom face procesul acestor stări de spirit, nici a celor cari le reprezentau — şi le reprezintă încă — după cum nu vom discuta poziţia spiritelor serioase, cari au trăit şi trăiesc într'adevăr drama incertitudinii, în esenţa ei. Aşa, de exemplu, un tânăr filosof a ţinut de curând la Fundaţia Carol o conferinţă despre „valoarea ştiinţifică a incertitudinii", comentând pe Heisenberg, întemeetorul — pe baze matematice — a incertitudinii în ştiinţa modernă. Nu vom comenta acest lucru, deoarece o astfel de incertitudine închide multe certitudini anterioare, şi mai ales certitudinea spiritului omenesc, care este fundamentală.

Vrem să constatăm, doar, în această notă, că după atâtea incertitudini, s'a produs o reacţiune — încă nerezolvată e drept — care poate fi semnul certitudinilor viitoare. Avem impresia, anume, că în tineretul care stă acum la răscrucea drumurilor istorice, s'a produs acel fenomen de oboseală şi de neîncredere în faţa tuturor incertitudinilor, fenomen ce pregăteşte o lume de credinţi şi de iluzii, prielnice creaţiei. Acest tineret s'a săturat să tot audă de decadenţa culturii, de noul ev-mediu, de dezastre şi hăuri căscate deacurmezişul drumului său. El există şi-şi cere dreptul la realizare. Este poate paradoxal ceeace afirmăm şi vom afirma, dar ni se pare că nu ne înşelăm: tocmai experienţele atroce la cari e supus acum, îl vor face mâine mai puternic, mai sigur de sine, mai echilibrat, mai dornic de certitudini.

Micile şi marile incertitudini cari au măcinat credinţele după războiul celălalt, au pregătit, desigur, evenimentele de astăzi. Cine poate trage un arc imens peste istoria celor treizeci de ani din urmă — epoca vârstei noastre — va vedea cum toate faptele au un rost sincronic, cum „toate se topesc într'una" după o vorbă a lui Remy de Gourmont. Presentimentul celui de al doilea război mondial a produs acea enervare generată a spiritelor, cari nu se puteau regăsi după o criză pe care o credem decisivă. Dar istoria acestui veac nu fusese scrisă pe deplin şi iată ceeace nu puteau şti oamenii maturi, tineri în războiul trecut.

Buba coaptă din toate nervozităţile şi incertitudinele celuilalt război, s'a spart în războiul acesta, de astăzi. Intr'adevăr, nenumărate sunt semnele ce grăesc despre o altă concluzie, despre o altă finalitate a lucrurilor. Fără să fii profet, îţi poţi da seamă că noi, astăzi, nu mergem să deschidem alte drumuri — aşa cum ele s'au deschis, în necunoscut, cu celălalt război — ci pur şi simplu să închidem pe cele existente. Oricari ar fi ele, experienţele noastre, decisive de astădată, evoluiază spre certitudini, şi nu spre incertitudini. Nu discutăm valoarea sau non-valoarea certitudinilor viitoare; ele ne interesează doar ca un fapt de viaţă, care este şi un fapt istoric.

Acestea, prin simplul fapt că generaţia noastră a epuizat toate incertitudinile umane şi că după o astfel de culme a desnădejdii nu poate urma decât sau prăbuşirea sau învierea.

Tot Remy de Gourmont, într'un amplu esseu din Promenades Philosophiques, vorbeşte despre „o lege de constanţă intelectuală". Pretinde, scriitorul francez, că există în umanitate o astfel de lege de constanţă intelectuală, care funcţionează din clipa chiar a ivirii omului pe pământ, menţinând echilibrul dintre ceeace această fiinţă tinde să devie şi ceeace poate să fie. Toate formele de civilizaţie au acelaş proces de evoluţie, ele fiind egale în însemnătate, indiferent de forma pe care o îmbracă. Astfel, spune Gourmont, descoperirea focului este egală cu descoperirea microbilor, a lui Pasteur; sau descoperirea bronzului este egală cu descoperirea electricităţii

(Urmare în pag. 2-a)

ARTIŞTI şi PUBLIC

III de ION FRUNZETTI

A făcut vâlvă, pe vremuri, metafora — surprinzătoare în scrisul unui idealist, fie el şi idealist transcendental, cum era socotit patriarhul din Königsberg, Immanuel Kant, — care căuta să asimileze sforţările gândirii de a se dispensa de experienţă, cu nostalgia unui porumbel sprinten în zbor, care-şi închipuie că odată mântuit de rezistenţa aerului, sborul său ar câştiga în agilitate şi iuţeală, fără măcar să bănuie că datorită aceleiaşi hulite împotriviri, aripile sale-şi găsesc un sprijin vâslitului imposibil în vid.

Dacă publicul, această minimă rezistenţă faţă de tendinţele către o „absolută libertate", manifestate invariabil de temperamentul artistic, ar dispărea la un momment dat, „libertatea" artistului nu numai că n'ar mai fi posibilă, dar nefericitul veleitar s'ar pomeni dintr'odată subiectul celei mai formidabile tiranii, clasificată printre formele patologice ale conştiinţei individuale.

Este cunoscut rolul imens jucat în procesul închegării personalităţii, de fenomenele sociale. Organizarea aptitudinilor personale într'o structură echilibrată, viabilă şi rodnică, este datorită *felului de muncă* exercitat de individul respectiv. Un ins care munceşte, se slujeşte de un anume capital de tradiţii sociale, de o sumă de rezultate ale practicei învederate, capabile să asigure o cât mai perfectă economie de trudă, o cât mai deplină eficienţă a energiilor cheltuite.

Tăietorul de lemne este beneficiarul unei tradiţii care rezumă, comprimând-o într'un gest, sinteză a sforţărilor omenirii dela începuturi până la el, toată istoria civilizaţiei.

Unealta, felul de a o mânui, adecuarea atitudinii fizice la gest, punerea în valoare a greutăţii corpului pentru accelerarea vitezei de şoc a ţăşului, sistemul de a întoarce toporul cu lemn în buză şi a face să joace, prin izbiri succesive a părţii netăioase de pământ, greutatea buturugii împotriva ei însăşi, toate acestea sunt o rezultantă a unor serii cauzale infinite, a unui complex de vectori cuplaţi, în curioasa mecanică a desvoltării inteligenţei practice umane.

Acţiunea, aparent simplă, a spintecatului unei buturugi, nu e decât cazul cel mai puţin însemnat de activitate omenească datorită experienţii sociale. Ea implică o societate în care să trăiască şi trecutul, la-o-laltă cu înfiripările clipei, trecutul dibuirilor dureroase şi ale nevoiei generatoare de învăţăminte. In muchea tăişului stă toată istoria paşilor dela biologie la tehnică şi rafinament, şi tot în muchea tăişului stă, în cazuri de heterogonie a scopurilor născătoare de confuzii între lemn şi livgă, involuţia spontană dela civilizaţie la animalitate. Cine utilizează două picioare ca să meargă, afirmă societatea şi i se recunoaşte tributar. Cu atât mai mult cel ce îndeplineşte o acţiune mai complicată, deşi pentru multe exemplare ale genului uman marea problemă a rămas încă obişnuirea centrului de gravitate a propriului corp, cu verticala mediană a unghiului celor două membre inferioare.

Recunoscând implicaţiile personaliste ale muncii, artistul cată să evadeze definiţiei generale proclamând deosebirea dintre *„praxein"* şi *„poiein"*, dintre activitatea practică şi activitatea „poietică", *creatoare*. Iluzia aceasta se risipeşte şi ea cu încetul. Faur de bunuri economice sau faur de conţinuturi spirituale, omul se supune aceleiaş legi, a muncii. Graniţele dintre „produs" şi „creaţie" sunt încă greu de stabilit.

Intre un vas de formă impecabilă pe care mâna rafinată a unui olar exercitat o nimereşte o singură dată în viaţă, sub imperiul unei melodii descrisă grafic, instinctiv, în spaţiu şi lut, pe de-o parte (ceeace se numeşte încă, de convenienţă, meşteşugărit) şi torsul modelat conştient după reţeta unor tăieturi de aur ideale, consemnate în tratate şi dicţionare sub un nume propriu anumit, cu sonorităţi când greceşti, când latine, când de Renaştere, (rezultat material care s'a convenit a se numi încă

(Urmare în pag. 2-a)

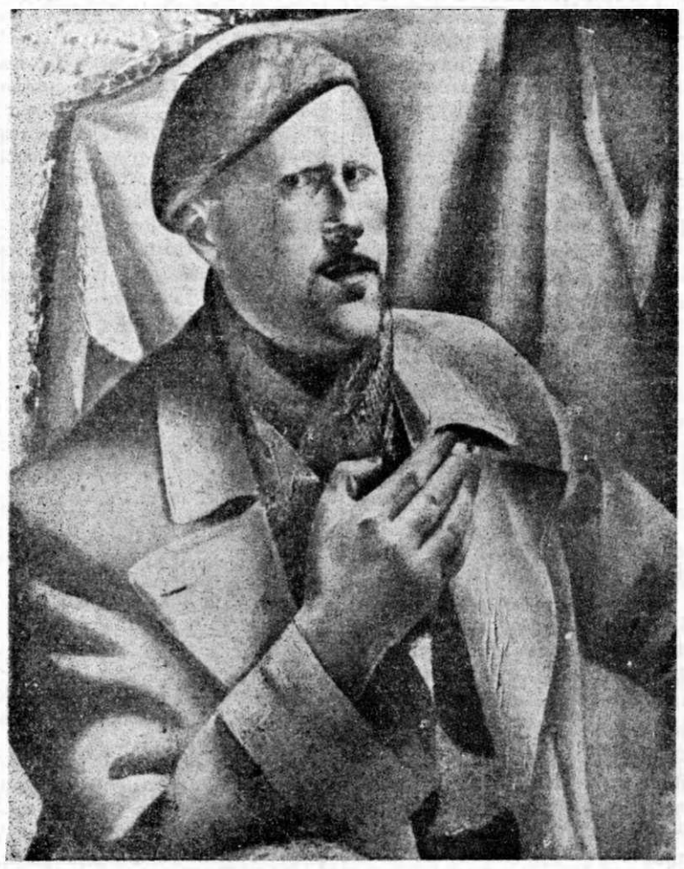

ALEXANDRU PHOEBUS Portretul meu

CELE PATRU VÂRSTE

de AL. PALEOLOGU

Copilărie, adolescenţă, maturitate, bătrâneţe. Vreau să-mi explic simpatia ce resimt pentru prima şi ultima din aceste vârste, şi răceala faţă de celelalte două. (Bineînţeles, vorbesc aci de caractere foarte generale, nemodificate de vreo valoare personală. Mă gândesc la un tip normal de om mediu reprezentat în fiecare din aceste patru ipostaze. Se înţelege că nu-l prefer pe Domnul Goe, fiindcă e copil, unui om matur ca prinţul André Bolkonsky, şi nici pe un bătrân imbecil, pretenţios şi rău ca d. Norpois din opera lui Proust, unui adolescent ca Raymond Radiguet sau Alain Fournier).

Voiu căuta să-mi lămuresc aci motivele preferinţelor mele.

Mai întâi, copiii şi bătrânii sunt degajaţi de servituţile trupeşti şi materiale. Nici lupta ocultă şi geloasă, în concurenţa pentru victorii erotice, nici atitudini echivoce faţă de femei, cu acea meschină curtoazie care ascunde, voit incomplet, gândurile lubrice, nu vedem la copii şi la bătrâni cum vedem la adulţi. Şi nici timiditatea arogantă, romantismul ieftin, fanfaronada exigentă şi inoportună, indiscretă şi falsă, cari fac din adolescentul care se crede înamorat, o paiaţă epileptică şi caraghioasă. Ştiu că şi copiii au un erotism pronunţat, — iar libidinozitatea senilă e un fenomen de care s'a vorbit şi se vorbeşte destul. Dar erotismul copilului e inconştient, inexplicit şi oarecum imanent. In orice caz, nu e moralmente impur. E mai curând o naivă presimţire a elementarului fior al naturii. Cât despre bătrâni, dorinţele lor insolubile, erotismul lor întârziat, cu amintirea nostalgică a voluptăţilor şi laurilor de altădată, constitue o dureroasă şi dramatică încercare. Galanteria resemnată a câte unui domn bătrân pentru o cucoană tânără, are farmecul unui inofensiv şi vechi madrigal.

Pe câtă vreme, concupiscenţa sigură de sine a adultului, mascată cu o echivocă amabilitate, bănuesc că este pentru o femee cu oarecare demnitate, de o obrăznicie umilitoare. Iar maimuţăreala dulceagă sau violentă a adolescentului îmi pare tot atât de mojică şi de infatuată.

Nu fac aci procesul sexualităţii, şi nici nu vreau să mă arăt scârbit de rezolvările ei. Nu de sexualitate mă ocup aici, ci de atitudinile oamenilor în viaţa erotică.

Apoi, copiii şi bătrânii sunt în afară de lupta pentru viaţă. Materialismul mărunt şi meschin, practicismul acela mereu la pândă, care sunt stigmatele luptei pentru viaţă, pe copil nu l-au atins încă, iar la bătrân s'au cicatrizat. Ştiu că, mai ales în aşezarea noastră burgheză, deobicei adolescentul nu are a-şi câştiga singur viaţa şi

(Urmare în pag. 3-a)

Pe scurt

Actorul care a jucat în această stagiune pe scenele Teatrului Național și a Studioului cele mai multe roluri principale este fără îndoială d. Mihai Popescu. Astfel, dacă vom încerca să facem o recapitulare, vom constata că dânsul a interpretat rolurile principale din piesele: „Vlaicu Vodă", „Madame Bovary", „Fascinație", „Intr'o vară la moșie", „Lucrezia Bongia" „Mira", „Jocul dragostei" (reluare din trecuta stagiune) „Destin" ș. a. S'au găsit oameni cari să-și exprime nemulțumirea în fața acestei acaparări de roluri. Bine înțeles, acești oameni n'au dreptate. Ar trebui să se gândească mai bine la vremurile de tristă amintire când toate rolurile principale erau interpretate de acel domn Nicky Atanasiu, cu glasul spart și cu desăvârșire lipsit de orice fel de talent. In orice caz domnul Mihai Popescu este de preferat acestui cu desăvârșire ateatral domn.

MIHAI POPESCU

Am scris nota de mai sus, deoarece am auzit vorbindu-se în ultimul timp despre viitoare distribuiri ale domnului care, din fericire, în această stagiune, a fost cu desăvârșire ignorat. Și bietele noastre urechi, și bieții noștri ochi nu au greșit cu nimic penrtu ca să li se impună din nou cazna de a-l asculta și vedea pe perifericul Nicky Athanasiu.

Aflăm că în viitoarea stagiune se va prezenta pe scena Teatrului Național, piesa lui Dumas: „Dama cu camelii". Găsim că aceasta ar fi o foarte bună idee, mai ales fiindcă printre actorii tineri ai Naționalului există doui interpreți ideali ai eroilor lui Dumas. Armand Duval: Mihai Popescu. Marguerite Gauthier: Lilly Carandino.

Se vorbește foarte des despre un viitor teatru de păpuși la noi Nouile vedete de câlți sau de lemn vor face, bănuim, serioasă concurență vedetelor de reviste, posesoare ale unei frumuseți așa zise „de păpușe".

George Groner este vedeta masculină a spectacolului dela Teatrul Marconi, sugestiv intitulat: „Femeile nu mint niciodată". In schimb „femeile nemincinoase" ni se par cu desăvârșire de nesemnficative și „anonime".

Un frumos succes a dobândit domnul Emil Botta dublând rolul principal în piesa „Surorile Aman". Nu pricepem, de altfel de ce n'a fost distribuit dela premieră în acest rol care i se potrivea mult mai bine, decât domnului Toma Dimitriu.

TEATRUL MĂSCĂRICI

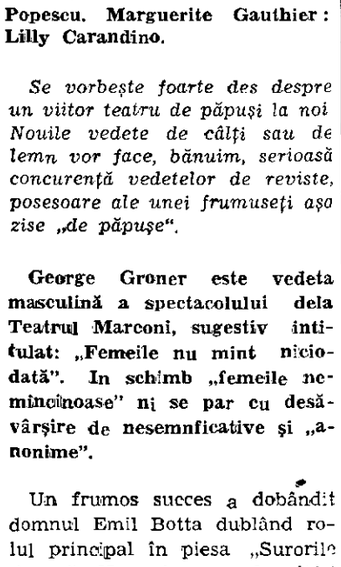

LULU SAVU

SCENA—ECRAN—FOYER

Cronica dramatică

ALHAMBRA: „Atlantida" fantezie muzicală de H. Nicolaide și Puiu Maximilian

La începutul stagiunei trecute, am însemnat adesea în aceste coloane frumoasele eforturi depuse de H .Nicolaide pentru a reabilita genul perimat al revistelor.

Procedeul „grecului" era destul de simplu: Dânsul dramatiza romane celebre sau prezenta versiuni noui ale pieselor cunoscute.

Astfel, primul spectacol prezentat de Nicolaide, „Luna știe dar nu spune", avea la bază mai multe din romanele lui Jules Verne, iar cel de al douilea, „Frate cu dracul", se inspira din drama lui Goethe „Faust".

Bine înțeles, Nicolaide nu păstra decât „ideea" iluștrilor săi înaintași, permițându-și orice extravaganță ca aceea de a ne prezenta o „Margaretă" bătrână sau câțiva eroi ai lui Jules Verne, dansând în ritm de jazz.

Spectacolele lui Nicolaide, prezentate într'o sală centrală, ar fi ocazionat un „succes de cassă", și nu numai unul „de stimă", așa cum a fost cazul spectacolelor dela Barașeum.

Așa că năstrușnicul Nicolaide, silit să joace într'o sală compromisă și care putea să fie identificată de spectatori doar cu ajutorul unor planuri expuse pe diverși pereți, a constatat la sfârșitul stagiunei că, deși prezentase cele mai bune spectacole revuistice, mult superioare prin nota lor occidentală, tuturor exhibițiilor dela Cărăbuș și Alhambra, rezultatul material nu era nici măcar acceptabil, ci de-a dreptul dezastruos.

Contribuise la acest insucces comoditatea spectatorilor noștri obișnuiți să meargă doar „în centru" și convinși că revistă bună nu-i poate prezenta decât Tănase sau Alhambra.

După trista experiență dela Barașeum, Nicolaide s'a văzut silit să renunțe la veleitățile directoriale și, pentru stagiunea de vară a redevenit „salariat", salariat al acelui domn Puiu Maximilian căruia destul de greu îi este să întindă mâna atunci când i se spune „bună ziua", dar și mai greu îi e s'o întrebuințeze atunci când e vorba să-și scrie „spectacolele", pe care, de altfel, destul de ușor le iscălește.

Așa că H. Nicolaide s'a înhămat din nou la stăpân și a procedat așa cum îi este obiceiul: cinstit, consumând multă energie și făcându-și destul sânge rău, pentru ca să-i ofere domnului P. M. un cât mai mare câștig material.

Rezultatul? La Alhambra s'a prezentat, în sfârșit un spectacol excelent. Ingeniozitatea lui Nicolaide a avut de astădată la îndemână mijloace cu ajutorul cărora a izbutit să-și prezinte ultima „fantezie muzicală" în cele mai bune condiții.

„Atlantida", celebrul roman al lui Benoit îi prilejuește comicului de clasă care este H. Nicolaide un nou vis (același procedeu ca în „Frate cu dracul" și „Luna știe dar nu spune"), un vis extrem de original care îi transpune și pe spectatori în țara de basm a „Atlantidei".

Bine înțeles, eroii lui Benoit s'au modernizat oarecum în visul lui Nicolaide. Sunt toți mari amatori de rumbe și seamănă tare mult la înfățișare cu oamenii pe cari „adormitul" i-a întâlnit în viața de toate zilele.

E drept că verva „grecului" a fost, pe ici, pe colo, stăvilită de „principiile" oamenilor atotfăcători dela Alhambra.

Dar Nicolaide a știut să se strecoare prin toate aceste restricțiuni și piedici și ne-a prezentat totuși un spectacol „occidental", din care, din fericire lipsesc cu desăvârșire apropositurile în legătură cu actualitatea.

Un mănunchiu de actori bine aleși, a știut să servească destul de bine textul spumos al spectacolului.

Doamna Florica Demion ne-a prezintat o Antinee „lascivă" căreea a știut să-i împrumute tot humorul de bună calitate cu care este înzestrată, humor care încă pe scena Naționalului s'a dovedit a fi neîntrebuințabil.

Nicolaide și-a ales rolul „gras" al căpitanului de care se îndrăgostește Antineea (ce să-i faci? cine 'mparte, parte-și face), isbutind să-l interpreteze așa cum ne-a obișnuit: în condiții excelente.

Intr'o formă în care nu l-am mai întâlnit de multă vreme, ni s'a părut partenerul său direct, domnul Gărdescu, care în rolul lui Boubouche a știut să speculeze la maximum fiecare situație amuzantă. Comicul burlesc al domnului Gărdescu, uimitor de agil pentru numeroasele sale kilograme, merge „direct" la public, smulgându-i ropote de aplauze.

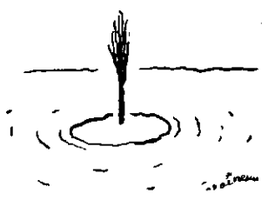

Domnișoara Elisabeta Henția și domnul Puiu Șerbu, în mare poftă de cântec și dans, au constituit o perche agreabilă, așa cum rar întâlnim pe alte scene de teatru. Astfel, „tinerii îndrăgostiți" din alte teatre sunt sau urâți și talentați, sau frumoși și supărător de netalentați. „Perechea" actuală a teatrului Alhambra întrunește aceste două calități: frumusețea și talentul (ne gândim doar la scenele cântate și dansate, nu și la acelea „vorbite").

Acest spectacol i-a dat ocazia și domnișoarei Valerica Cevie să etaleze o nouă serie de rochii. De altfel, în programul teatrului dânsa ține să-i facă și reclamă croitoresei sale, dându-i și numărul de telefon.

Despre talentul domnișoarei Cevie n'avem ce să spunem.

Are domnișoara Valerica rochii frumoase?

Are!...

Ce-i mai trebue și talent!...

Domnii Colea Răutu (cu un glas plăcut), Glodariu (clasic comper) și domnișoarele Ileana Symm (un talent încă nepus în adevărata sa valoare) și Flory Marinescu (dansatoare cu mult temperament) au întregit ansamblul acestui spectacol la succesul căruia au contribuit melodiile domnului Kirculescu și baletele domnului Slomin.

TRAIAN LALESCU

Teatrul „Măscărici": Fructul oprit

In vara aceasta, Capitala părea să fie lipsită de spectacole în aer liber, din pricina restricțiilor impuse cu privire la camuflaj. Organele militare au arătat totuși destulă înțelegere atunci când au permis curagioșilor inițiatori și înfăptuitori — puțini la număr — de teatru fără zăpușeală și batiste de rezervă să continue și în această vară o tradiție ce-și croise un drum frumos în ultimii zece ani, aceea a „teatrului de grădină".

Avântul tineresc al d-lui Romeo Lăzărescu, neastâmpărul cules în decursul peregrinărilor sale peste hotare, nu i-au dat pace, — atunci când i-ar fi fost așa de ușor să intre în solda unui director din cei mulți cari l-ar fi primit cu brațele și... buzunarele deschise — până ce nu și-a alcătuit o trupă proprie de teatru cuprinzând nume dintre cele mai cunoscute în lumea rampei. In ziua în care buchetul de actori fusese strâns, piesa pusă în repetiție și grădina în reparație, a luat naștere compania „Măscărici".

Așa cum s'a mai scris aci, pe „șantierul" de lângă hala Traian, s'a muncit pe tăcute și (în termeni tehnici) pe echipe: echipa actorilor, echipa zidarilor, aceea a tâmplarilor, în așteptarea unor alte echipe de nopte și oarecum permanente: spectatorii.

Desigur, în timpul minim în care s'a făcut înjghebarea „Măscăriciului" și în condițiunile în care s'a lucrat, s'a obținut un lucru de care directorul și colaboratorii săi pot fi pe deplin mulțumiți, pentrucă buna primire pe care publicul a făcut-o „Fructului oprit" (mai accesibil, totuș decât toate celelalte fructe adevărate, ce nu se pot consuma, ca și cel de pe sscenă: decât cu ochii) a răsplătit munca nepregetată a mănunchiului dela „Măscărici".

Comedia (de data asta ne-muzicală, și e bine!) a lui Lacroix, **Fructul oprit** nu are pretenția să fie mai mult decât toate bunele comedii din același neam cu ea. O intrigă abil concepută, cu nelipsitele complicații — tot atâtea prilejuri de haz — din care nu lipsesc: cunoscutul triunghi amoros, soacra și raisonneur-ul și pe care o privim și ascultăm fără să ne îngrijim prea mult de soarta personagiilor; suntem siguri mai dinainte că vor ști să se descurce în ultima scenă și cortina se va lăsa, veselă și ea, peste happy-end-ul nostru cel de toate serile. Subiectul unei astfel de comedii nu poate fi și nu trebue povestit. Spectatorul n'are nimic de câștigat de pe urma unui astfel de sistem; dimpotrivă.

Cu privire la interpretare, nu avem de spus decât lucruri bune; pentru aceasta, e deajuns să dăm numele câtorva protagoniști: Romeo Lăzărescu, N. N. Matei, Victor Negoescu și d-nele: Mia Steriade, Lulu Savu, Mița Stoenescu, Lulu Popescu.

Regia și decorurile au fost făcute cu grija unui cât mai bun spectacol și-au reușit să fie la înălțimea interpretării unui text foarte corect tradus de d. Romeo Lăzărescu.

INTERIM

Concurența în creație

S'a dus vremea lui Agop, cel cu bășica de porc? Desigur, așa ne place să credem. Era pe vremuri în Cișmigiu un actor, nu mai știu dacă era turc sau armean, care abia lega câteva vorbe românești, și acelea scâlcite, dar care „juca" cu soția sa și cu un actor tânăr, angajatul său, o comedie în care improvizau o acțiune cu o soție ce-și primește pe geam amantul, — fiind surprinsă, în hazul spectatorilor de bărbatul gelos, care se 'nfurie, face tot felul de giubușlucuri, cabotinării pentru ca la urmă să spargă o bășică de porc, pentru mai mult haz.

Angajatul o ducea bine, dacă era băiat de treabă și, făcea tot ce-i spunea patronul. Să-l fi ferit D-zeu să aibă succes, să râdă cineva de mimica lui, să aibe haz și să mai ia și aplauze. Agop îl chema, îi punea în mână plata pe ziua aia, și-i dădea pașaportul: „Aici comic eu, nu mergem doi sabia la un teaca".

Vremurile lui Agop s'au dus din fericire. Actorii au devenit artiștii. Unii bătrâni, mai au încă în fire, urme rămase dela strămoșul lor cabotin Agop: admit greu „două săbii într'o teacă". La cei tineri însă nu se pomenește așa ceva. Cum vi s'ar părea d-voastră să auziți de pildă că Marcel Anghelescu să zicem, care încă năzuește abia să ajungă actor prim (cum atât de greșit și rău se zice încă în teatrul de azi, care este de ansamblu, toți actorii trebuind să fie „primi") ar face, să zicem Marcel Anghelescu față de un tânăr absolvent de conservator, care din păcate are talent, ar face pe Agop și ar pretinde impresarului trupei — vedeți că am evoluat — să-l dea afară: „Ori el ori eu!" Nu-i așa că este imposibil? Marcel Anghelscu este un artist. Mentalitatea asta agopiană a dispărut. Tinerii de azi își dau seama că arta nu se face de unul singur; cu cât există mai mulți actori tineri talentați, concurența e un stimulent al creației și nu trebue să fie o piedică a ei.

Dece să spui: „dă-l afară pe cutare actor tânăr, fiindcă are talent". Și să nu-ți zici: „stai mă, uite unul cu talent, ia să-mi impintenez cu forțele, să fiu și mai mult decât ce-am fost până acum."

Credți că cu un singur actor, oricât ar fi el de unic, de genial, vom putea avea primăvara teatrului românesc pe care o așteptăm?

Mulți, cât mai mulți și cât mai buni. Și toți să se concureze, dar o concurență leală, stimulent al creației și nu una de sforării, de intrigi sau sistem „Agop".

Lăsați-l îngropat pe Agop. Dece să-i furăm sistemele?

Concurență da, dar în creație.

N. MASSIM

Medalion
RALUCA ZAMFIRESCU

...Nu este un nume „cap de afiș". Este însă revelația noastră, a celor cari am urmărit-o din primul an de Conservator. Dacă până anul acesta, când producția unei colege i-a prilejuit o apariție în „Fedra", Raluca Zamfirescu n'a fost întâlnită în distribuțiile examenelor trecute, totuși, pe podium-ul clasei profesorului Ion Manolescu, și-a cizelat de zi de bogăția posibilităților ei de ingenuă dramatică.

Tot aici e locul să spunem că cei optsprezece ani ai Ralucăi Zamfirescu înmănunchiază gândurile bune și frânte în drum atât de devreme, ale tatălui ei, dramaturgul George Mihail Zamfirescu.

Deci nu ne miră deloc regăsirea aceloraşi lumini ale tatălui, amplificate în ochii fiicei lui; aceeași dragoste și devoțiune pentru munca artistică — dăruirea până la uitarea de sine, între cei trei pereți de carton ai scenei.

Raluca Zamfirescu aștepta o mână care să-i se întindă; o mână care să-i prilejuiască conturarea unei personalități prelimpurii. A găsit-o din prima zi la propria-i mamă, dar mai târziu la acest mare dascăl al teatrului, Ion Manolescu. Scenele pe care le-a lucrat, la clasa profesorului ei se angrenau de minune în firescul celor optsprezece ani ai Ralucăi Zamfirescu. (Ne amintim: cândva, Raluca, s'a oprit dinnaintea acelei complexe personalități femenine, realizată de tată-său, în domnișoara Nastasia. A încercat-o — și mai presus de curajul arătat, a dovedit că își poate împrăștia cu folos, între granițele acelui personagiu care o depășea, temperamentul și meșteșugul câștigat alături de maestru).

Ce ne-a uimit atunci, în plus, a fost pietatea cu care s'a apropiat de textul operei tatălui ei!

Raluca Zamfirescu mai are un an de cursuri la Conservator. Raluca Zamfirescu ne-a spus, cu curajul tinereții ei, că se gândește la primul ei examen greu: Producția cu „Inocenta" lui H.-R. Lenormand.

Noi o așteptăm pe această La Tocca, în hainele și sufletul Ralucăi Zamfirescu, cu cea mai explicbailă nerăbdare.

C. CRISTOBALD

N. R. — Ca o confirmare a celor scrise, Raluca Zamfirescu de data aceasta e nevoită să-și înceapă cariera artistică mai înainte de examenul de Producție: a fost angajată de d. Victor Ion Popa. Un om de teatru care nu poate aștepta: Raluca repetă în „Pentru d-voastră doamnă" de Niccola Manzari și în „Brânduşa".

ECRAN

CINEMA ARO: „O AVENTURĂ ROMANTICA"

După cum într'o dragoste nouă experiențele anterioare nu folosesc de cele mai multe ori, la nimic, tot așa oridecâteori odraslele sentimentale hotărăsc să-și complice existența cu ajutorul ofițerului de stare civilă, parte din respectivii părinți sunt nemulțumiți. Aducând „tinerilor" aceleași argumente cari au fost ascultate de ei cu zeci de ani în urmă și cu și mai mulți zeci de ani de întreg arborele genealogic al familiei.

„O aventură romantică" recomandă'n asemenea cazuri trăirea retrospectivă a împrejurărilor „în cari au devenit legitimi" cei cari sunt destinați a face parte din proaspăta generație de socri.

Fermecătoarea și talentata Asia Norris și infinit mai puțin fermecătorul Gino Cervi sunt interpreții principali ai acestui film dulceag care, dacă nu-i prea mult disecat, place.

ADRIANA NICOARĂ

TEATRUL MĂSCĂRICI

VICTOR NEGOESCU

Artiști și public

(Urmare din pag. I-a)

artă), numai didacticismul rigid, condus superficial, după grătarele unei optici de școală elementară mai poate prefera pe al doilea. Maniera este însă, pe cât se pare, și ea întrucâtva „meșteșug", după cum splendida, spontana brodire a unei forme din jocul însuși al materiei cu propriile-i legi, nu merită mai puțin numele de *„artă"*.

Intreprinderea chimistului care urmărește într'o gulie informă și într'un nap, cristalina apariție a unui poliedru de zahăr, nu este nici ea mai puțin plină de consecințe spirituale decât cataliza gigantică operată în conștiințe de mitul prometeilor de tot felul, cu sau fără ficați, de-asupra sau sub stânci, sub sau de-asupra piscului de vulturi. Dacă Arghezi este astăzi ce este — și ce va fi, eheei! cât va mai exista cultură — experiența sa de laborant într'o fabrică e răspunzătoare tot atât cât ierodiaconia de care s'a lepădat.

Recunoscând că fiecare activitate tinde spre stadiul artei — (ideala îmbinare a efortului cu jocul gratuit, a libertății cu necesitatea), facem numai pe jumătate din ceeace „ne incumbă", (cu un termen de cancelarie). Recunoașterea deopotrivă a faptului contrar, — artă este fiece activitate ajunsă conștientă de scopurile sale, și îndrăgindu-și-le liber — însemnează de-abia o datorie împlinită. Asimilarea artistului cu muncitorul poate să supere: ea nu e mai puțin consemnarea de jure a unui *fapt*. La vremea sa, afirmarea apartenenței omului la regnul animal, care, dacă nu mă înșel, este unanim acceptată astăzi, a stârnit mai multe împotriviri, fără să fie totuși mai puțin zdrobitoare în adevărul ei, pentru argumentele partizanilor unui „regn uman".

Artistul „regn aparte" a dispărut sau va dispare, în favoarea artistului om.

ION FRUNZETTI

Valoarea incertitudinii și certitudinile care vin

(Urmare din pag. I-a)

Fiecare descoperire a omului marchează o culme a civilizației și chiar această culme indică fenomenul ei de coborâre; peste o anume culme — care este culmea tuturor formelor de civilizație — omul nu poate trece, prin natura lui. Astfel „legea de constanță intelectuală" funcționează implacabil, cu dublu efect păstrând valorile omului, dar și distrugându-le, când ele au năzuit prea sus.

Nu vi se pare că această lege se aplică foarte bine și la tot ce se petrece cu noi, de treizeci de ani încoace, în sens istoric?

Fiindcă din tot ce ea a distrus până astăzi, mâine va trebui să păstreze, oferindu-ne un alt gen de certitudini, ca într'o balanță veșnică. Și tot dorul nostru de certitudine și de echilibru — adică dor de viață — va căpăta alte forme, indiferent care, pentru a realiza aceeași neobosită împlinire a inimilor și a spiritului.

DAN PETRAȘINCU

Mai pe larg

NEPREVEDEREA IN TEATRU

Niciodată n'am înțeles ușurința cu care pornesc unii directori de teatru la alcătuirea unui repertoriu. Nu ne gândim decât la scenele particulare, care au dovedit, cu prisosință, o totală lipsă de orientare și de angrenare a repertoriului în tempo-ul vremurilor noastre.

A face teatru de efemeridă, credem, a fost gândul călăuzitor, dar deloc de afacerist al „directorilor de pasaj". Or, ceeace au pus în scenă ne confirmă o nepricepere a mentalității actuale, dublată de neprevederea desfășurării unui repertoriu închegat. (De altfel, repertoriu închegat n'a existat în teatrul particular). Criteriul de selecție și continuitatea — mai cu seamă continuitatea, — alcătuesc ființa teatrului. Nesocotința lor, duce la faliment.

...Iată ce se întâmplă la teatrele „Comoedia" și „Tudor Mușatescu": **necontinuitatea** — și ceeace mărturisește totodată **neselecția** repertoriului. Deci, nu se poate vorbi de „o stagiune" la teatrul „Comoedia", la teatrul „Mușatescu"...

Aceste teatre, în prag de stagiune, orbecăind într'o saladă bulevardieră, aleg până nu mai aleg. Și pun în repetiție **o singură piesă** — căreia augurii culiselor i-au dat cu banul succes mare.... de cassă. Această singură piesă, deobiceiu, însă, cade! Și se produce inevitabilul **gol teatral:** nu se poate juca o piesă „căzută" (cheltuelile inutile!) — și în lipsă de alta, — **închidem teatrul!** Confirmarea celor spuse, în stagiunea actuală: „Accident-Palace", „Doi sergenți", și scoaterea din repetiții a „Barbarei" (!?) — Teatrul Nostru.

Oare se poate vorbi de o grijă pentru viața Teatrului Românesc? Dacă nu în culoarea repertoriului — baremi în existența lui! Poate ne va desminți „Teatrul Nostru" în care

INCĂ MAI CREDEM.

Căci această companie, în ciuda fricțiunilor directoriale, a reușit să marcheze, ceeace îndeobște tineretul nostru actoricesc poartă în el, — năzuința unui teatru mai artistic.

Teatrul nu trebuie să fie o afacere, un joc de curse, — unde se pontează pe cultura unui popor, pe sănătatea lui. Randamentul nu este acelaș! Teatrul în esența lui este școală: primară, secundară, universitară. Ori, la noi se uită tocmai această categorisire: se face teatru prea prost — trecându-se sporadic la teatru de artă — fără pregătire. Această pregătire care e cea mai pretențioasă în cultură, în mic, a făcut-o „Teatrul Nostru". Singurul teatru particular care s'a gândit la această tresărire, din platitudinea artistică în care domnim. Dela Maria Ventura și soții Bulandra — cari au fost trecuți la inactivitate tocmai de către stat! — Chr. Etterlé. Dina Cocea și Eug. Zaharia sunt revirimentul vieții noastre teatrale.

UN BILANȚ AL STAGIUNII

care și-a lăsat obloanele la Teatrul Național ar putea fi o revelație a ceeace teatrul oficial a realizat cu amprentă burgheză. Intr'un câmp de piese siropoase, cu succese efemere, din veacul trecut, cu improvizații românești **— într'o stagiune întreagă: „Mirra" lui Alfieri, în direcția de scenă a d-lui Fernando de Crucciati, duce în spinare prestigiul Teatrului Național.**

UN TEATRU DE ARTĂ

Ziarele ne-au adus vestea; ne-am interesat și nu ne putem opri din a nu împărtăși și celor mulți-puțini cititori ai paginei a doua cele ce urmează: o sală centrală (Palatul Mica) de circa 400 de locuri, cu scenă amenajată pentru cele mai pretențioase inscenări. Repertoriul are înscrise până acum piese de Giraudoux, Laforgue, Pirandello, Lodovici, Coward, Wieder, O'Neill.

Realizarea lui este încredințată unui grup teatral tânăr, de actori și regisori.

Ne grăbim să anticipăm — deschiderea stagiunii va fi probabil în a doua jumătate a lunei August — revirimentul pe care îl va produce în Teatrul Românesc.

NEALTE

Note italiene

FRANCO CARDINALI

semnează în pagina rezervată „Literaturii străine" — din Meridiano di Roma, 7 Iunie a. c. — un articol întitulat „Livio Rebreanu". Deşi cele cinci coloane ale articolului cuprind un spaţiu mult prea mic pentru chiar şi o sumară analiză a operei prozatorului român, încercarea de a prezenta publicului italian pe unul dintre cei mai mari scriitori ai noştri în viaţă, rămâne o iniţiativă care merită să fie semnalată. Am mai amintit — tot în cadrul acestor note săptămânale — că literatura noastră e foarte puţin cunoscută în Italia, în timp ce a vecinilor noştri dela apus e larg difuzată în elegante „Istorii' şi în aproape lunare traduceri din tot ce are mai de seamă literatura ungară. Imprejurare din care vecinii noştri trag toate foloasele.

Franco Cardinali se vădeşte un bun cunoscător al operei lui Rebreanu, — un cunoscător chiar al literaturii noastre contemporane — şi a reuşit să pătrundă şi să înţeleagă atmosfera din „Ion" şi din „Pădurea Spânzuraţilor".

Stilul din „Ion" care i se pare „un povero stile di cronaca", atmosfera întregului roman „un po desolata e nuda", nu opresc pe criticul pomenit să facă şi judecăţi de valoare în termenii următori: „... se eliberează cu o artă indiscutabilă conceptul care justifică sforţarea autorului, consacrându-l: strigătul triumfător de dragoste şi de pasiune pe care această massă de oameni uneori slabi şi plini de defecte, îl ridică spre soare, spre viitorul care e al lor, ca şi pământul acela din Transilvania de care sunt legaţi cu un lanţ care nu se poate desface, mai tenace şi de aceea superior legii moralei comune, superior până la delict".

Totuşi lupta pentru pământ, dragostea Românului pentru pământ — un sentiment pur ţărănesc — au rămas străine sufletului lui Franco Cardinali: a înţeles aceste lucruri numai cu mintea, de aceea n'a prins esenţa romanului, ci l-a privit doar din afară, deşi admirativ.

O mai mare înţelegere pare să aibă criticul italian pentru „Pădurea Spânzuraţilor", din care apreciază în deosebi analiza stărilor de inconştienţă, a obsesiilor: căci toată evoluţia spirituală şi sufletească a lui Apostol Bologa este, pentru Cardinali, o subliniere a unor trăsături obscure şi inconştiente din sufletul eroului. „Obositorul salt al sufletului protagonistului e redat prin intuiţii, nepregătite senzaţii şi misterioase relevări. Obsesia care e la baza tuturora nu poate să displacă. Cu ajutorul acesteia, se ivesc pagini de un înalt lirism care par noui şi mişcătoare, prezentând un aspect neobişnuit şi vrednic de stimă al scriitorului".

După ce vorbeşte de romanul Adam şi Eva şi de volumul „Metropole", criticul italian încheie astfel articolul său, făcând şi caracterizarea operei romancierului nostru: „Şi dacă Rebreanu a ştiut să creeze situaţii cărora tâta vivacitate şi cu atâta dramatism, dacă a ştiut să animeze cu atâta energie peisagiul, chiar când e vorba de descărnatele descrieri naturale şi, mai ales, a ştiut să creeze situaţii pe care numai vârtejul vieţii, nu cărţile, le poate da naştere; şi toate acestea, întipărite cu o vioiciune şi personalitate nu obişnuite, care fac ca proza lui narativă să poată fi stimată pentru o inegalabilă valoare estetică şi este demnă de a fi din abundenţă difuzată şi cunoscută".

PERCHE SI SCRIVE

Am putea pune şi noi întrebarea „dece se scrie ?", aşa cum face Amalia Bordiga *în acelaş număr din Meridiano di Roma.*

Se scrie şi la noi enorm de mult; poezii, nuvele, romane, apar cu zecile de volume în fiecare lună, şi se uită toate în luna următoare. Pentrucă nici unul din aceste volume cu viaţă de efemeride n'a fost scris din nevoia aceea interioară de care vorbeşte Rilke. „Prozatorului — spune Amalia Bordiga — nu i se cere raţiunea oboselii sale, nici nu se crede că aceasta ascultă de o chemare ascunsă dar puternică; astăzi, când se scrie atâta, şi când atâţia se improvizează scriitori şi reuşesc să publice ignorând de cele mai multe ori gramatica şi neavând nimic de spus, s'a statornicit în public credinţa că o carte se scrie din vanitate, din complezenţă, din motive economice, pentrucă respectivii n'au ce face câteva ore pe zi, şi nu pentrucă ar avea ceva de spus...".

Ne putem atunci consola că nu numai la noi „scriitorii' nu ştiu gramatică, n'au simţul limbii şi nici n'au nimic de spus.

CONSTANŢA TUDOR

Balada compasiunii

Frate-al umbrei, domn sub lună,
Greerul, prietenul meu,
An de an, lună de lună,
Tot mă 'ntreabă de-o duc bună, —
Că, şi el, întinde-o strună,
Pentru'un vis, pentr'o cunună, —
Şi-are cântul, frânt, mai greu,
Greerul, prietenul meu...

Umbrei şi câmpului frate,
Greerul, prietenul meu,
Spre ciudăţenii s'abate:
Gând să-l urmeze nu poate,
Că 'ntrebând se tot socoate,
Punând la inimă toate, —
Rob şi schivnic, tot mereu,
Greerul, prietenul meu.

Umbrei frate, prin fâneţe,
Greerul, prietenul meu,
N'a fost el, tânăr, (tristeţe!)
Dornic de moarte s'o înveţe?
Azi, de-i dă floarea bineţe,
Schimbă'n jur doar feţe, feţe,
Şi tace'n strânsu'-antereu,
Greerul prietenul meu!

Frate-al umbrei din moşie,
Greerul, prietenul meu!
Pierde-va, el, să'ntârzie,
Din ocol, zarea'n vecie?
Mic e, singur e'ntr'o mie,
Dar drumul ce-a luat şi-l ştie...
Drumu-i drept, la Dumnezeu...
Greerul, prietenul meu!

ŞTEFAN STĂNESCU

POPAS BIBLIC

Ca fluviile 'nchipuirii, iureşul
străbate 'ntinderi de gând.
Rămas tovarăş cu Mureşul,
îl opresc din când în când.

Îi arăt peste hotar, un sat
unde 'n ţundre casele se 'nbracă,
făcând loc drumului aureolat,
cu Isus spre stele să treacă.

Şi din opaiţul orelor din ceaţă,
vin raze spre biblica 'ntâmplare.
Pe Dumnezeu îl simt aproape de viaţă...
Intre noi nu e nici o depărtare.

ION TH. ILEA

MEANDRE

Departe de porţile 'n steme,
De negrele tipografii,
Curg apele — limpezi poeme —
Prin vastele orografii.

Pe prunduri albastre curgând
In susurul apelor tandre,
Tristeţile 'n maluri rozând
Imi sapă în suflet meandre.

Intors dintr'o lume uitată
Mai singur în tine te 'nchizi.
Meandrele morţii cresc — roată
Iar timpul le tae 'n verizi.

ION SOFIA MANOLESCU

BCU Central University Library Cluj

Note germane

ORIGINAL ŞI COPIE

se numeşte esseul d-lui **Hans W. Hagen** publicat în numărul 57 din 5 Iulie 1942 al revistei **Das Reich.**

„Omul german, trăindu-şi în mod conştient prezentul şi hotărîrile 'lui", — scrie autorul, — „nu se găseşte numai într'o luptă pentru afirmarea fiinţei germane şi pentru reuşita noii idei în faţa lumii, ci, la fel, şi în lupta unei deciziuni în propriul său suflet".

Vorbind despre actuala şi totala angajare a voinţei germane de a frânge toate rezistenţele unei lumi duşmane, d. **Hans W. Hagen** înglobează si arta în marele iureş armat al zilelor noastre.

„Această luptă se dă pentru toate manifestările vieţii, deci şi pentru problemele artei".

FEHRLE — **Afrodita**

Aserţiunea e limpede. Războiul actual nu e numai o măsurare a potenţialelor economice şi tehnice şi nici numai războiu pentru drepturile la viaţă a unor popoare cari au fost sau se consideră prejudiciate în însăşi miezul intereselor primordiale de existenţă liberă, ci actuala conflagraţie poartă sensuri şi are proporţii cosmice. Este vorba de o nouă orânduire a lumii, de o nouă ierarhizare a valorilor ei.

Aşa fiind, întrebarea pe care şi-o pune d. **Hans W. Hagen,** — sau mai corect, — întrebările pe cari şi le pune dumnealui sunt şi interesante şi serioase în ordinea urgenţelor din planul preocupărilor artistice.

„Opera de artă a prezentului şi viitorului nostru, îşi găseşte ea împlinirea în sfera pur estetică, sau, oare, ar trebui s'o depăşească, adresându-se omului întreg, zguduind şi antrenându-l ? Există o sferă estetică în sine, sau se găseşte şi ea situată în totalitatea a-toate-cuprinzătoare a vieţii, aşa cum a cerut-o, pentru prima dată, revoluţia noastră în cadrul unei desăvârşite unităţi a vieţii ?"

Trecând peste perimatul **impresionism**, care definea arta drept **„un fragment de natură văzut printr'un temperament"** şi-i cerea să fie interesantă, şi peste la fel de perimatul **expresionism** ca stadiu de încheere a epocei culturale occidentale care include, ca un fel de paranteză stilistică, evenimentul cel mai mare al vremii : războiul mondial din 1914—1918, **Hans W. Hagen** constată că estetica a postulat şi a obţinut, pentru artă, — o viaţă proprie şi o rotunjire după modelul concepţiei care vedea în om un microcosm. „Acest ins uman, autonom din punct de vedere **spiritual-etic-estetic,** era măsura lucrurilor", — şi, ca atare, şi-a putut permite, să plăsmuiască ,după legi proprii şi numai în virtutea propriei sale forţe spirituale, o lume care-i convenea atât ca schemă epistemologică mai adecuat sau mai antinomic trasată, cât şi ca sistem de norme etice sau estetice.

„Câtă vreme, — scrie d. **Hans W. Hagen,** — omul se găsea în cuprinsul armoniei cumpenite dintre lume şi eu, a fost în stare să creeze, şi în aceste condiţii spirituale, valori eterne pentru cari lumea invidiază încă şi astăzi contribuţia culturii germane. Dar aceste fundamente ale vieţii se schimbă în ziua de azi şi nu mai pot fi repetate, — ceeace nu înseamnă că, din direcţia lor, nu ne-ar mai putea înrâuri mari energii vitale. Ceeace ne-au lăsat aceste timpuri, rămâne proprietate etnică germană ; cine însă încearcă să structureze, cu ţinuta formală şi spirituală a acelor premergătoare timpuri, prezentul şi viitorul nostru, îşi dovedeşte numai fiinţa de epigon. Omul german se află, astăzi, într'un alt loc spiritual".

„In momentul nostru spiritual şi istoric păşim, luptând, peste pragul către o nouă imagine a lumii în cadrul căreia omul german **se înţelege** iarăşi în legăminte noi, şi anume atât în legătura sa firească faţă de rasă, cât şi în obligaţia morală faţă de popor".

CAPUL DE CĂINE

Acesta fiind punctul iniţial al unei noi regăsiri etnice, pentru artistul neamţ, se pune problema orientării în sensul integrării în idealul comun. **Arta pentru artă** nu-şi mai poate avea rostul. Datoria scriitorului, compositorului, sculptorului, pictorului, artistului german e să se realizeze conform postulatelor timpului dacă vrea — şi este necesar să o voiască, — să aibe priză asupra celor ce privesc înspre el ca înspre un tălmaci al semnelor nou ca înspre legătul lor arătător de drumuri.

Creatorul de valori estetice s'a văzut, întotdeauna între Scila şi Caribda numite **original** şi **copie.** Ce trebuie să facă plăsmuitorul de opere de artă ? Să copieze natura, redând cât mai fidel ceeace **vede** şi simte sau să dea chip unor opere originale întrevăzute în mod ideal. Amândouă posibilităţile figurează cu cinste în esteticele ce s'au succedat. Amândouă par o fi justificate. Totuşi, remarcă d. **Hans W. Hagen,** meşterul **Leului din Braunschweig** n'a dat vre-o copie fidelă a leului. Şi, totuşi, majestatea regelui animalelor a fost mai măreţ schiţată decât ar fi putut-o sugera vreun sculptor neiubitor de abstracţiuni estetice.

Iată şi un alt exemplu : Corabia wikingiană **Oseberg** care se găseşte într'un muzeu de lângă Oslo, e împodobită cu o sculptură în lemn reprezentând un cap de câine. Este oare numai un cap canin ? Nu ! Căci e mai mult. Este însăşi „ideia" unui furios paznic al vasului legendarilor cuceritori. E însăşi neliniştea sufletului nordic în maxima-i ipostază expresivă a voinţei de a cunoaşte.

La fel stau lucrurile cu arta tipic germană a unui **Dürer.** La fel în muzica lui **Bach** şi **Beethoven** şi la fel în **Faustul** lui Goethe sau în pasionatul idealism al lui **Schiller** şi în pătimaşul patriotism al lui **Kleist.**

Primatul voinţei şi realizarea, în toate planurile vieţii a acestui primat, — iată ce e caracteristic germanului.

„Care artă e arta timpului nostru ? — se întreabă **Hans W. Hagen.**

In nici un caz arta pură, formal perfectă şi întemeiată numai pe normele redării cât mai desăvârşite a lumii din jurul sufletului.

„Arta trebuie să fie ca un ordin care-l sileşte pe omul chemat să accepte inexorabila sa faptă. Cu aceasta ea e scoasă din modalitatea ei real existenţială şi ridicată în lumea ideală a postulatului moral. Cum însă a părăsit lumea existenţei reale, arta a încetat să mai fie re-prezentativă (abbildnerisch)." Nu-i rămâne, deci, decât calea plăsmuirii **originale** in şi dintr'o voinţă puternică şi puternic îndreptată înspre cuceriri de idealuri noi.

●

Am fi bucuroşi dacă aceste note şi păreri ale esseistului german ar provoca şi la noi o discuţie oarecare.

FILOSOFUL

şi pedagogul berlinez **Eduard Spranger** a împlinit 60 de ani. Operele sale celebre Lebensformen (1914), Psychologie des Jugendalters (1924), Begabung und Studium (1917), Humanismus und Jugendpsychologie (1922) şi Verstehen und Erklären (1927) îl situează în rândul marilor cugetători ai lumii. **Lebensformen,** carte de răspântie pentru toţi psihologii, ar merita să fie tradusă şi în româneşte.

ACADEMIA

naturaliştilor din Halle a hotărît editarea scrierilor ştiinţifice ale lui GOETHE.

COMEDIA

„Oswald Hahnenkamm" **a lui** Christian Morgenstern, **a fost regăsită şi-şi va cunoaşte premiera la Berlin.**

LA EXPOZIŢIA DE ARTE

plastice din München au luat anul acesta, aproape 600 de artişti parte. Au fost expuse circa 1250 de opere. Reproducem **Aphrodite,** plastică de **J. W. Fehrle** şi **Im Lebensfrühling** (In primăvara vieţii) tablou de **Johann Schult.**

CAPUL DE CĂINE

reprodus în cadrul notei Original şi copie *este o sculptură în lemn de pe cea mai frumoasă corabie wikingiană (Oseberg) care ni s'a păstrat şi se găseşte în muzeul din Bydö lângă Oslo, capitala Norvegiei.*

RECOMANDĂM

iubitorilor de biografii, vieţi romanţate şi studii despre oamenii mari următoarele cărţi :

Stephan Ley, BEETHOVEN (Editura Propyläen, Berlin 1938).

Ludwig Englert, PARACELSUS MENSCH UND ARZT (Edit. Wilhelm Limpart, Berlin 1941).

JOHANN SCHULT — **Primăvară**

Rudolph Huch, WILLIAM SHAKESPEARE (Edit. Hanseatische Verlagsanstalt, **Hamburg,** 1941).

Josef Frank, SHAKESPEARE-GALILEI-RUBENS. (Edit. Franckh'sche Berlagsbuchandlung, Stuttgart, 1941).

Hellmuth Unger, ROBERT KOCH. Roman în Colecţia **Der Deutsche Tauschnitz.** (Edit. Bernhard Tauchnitz. Leipzig, 1941).

TRAIAN CHELARIU

Cele patru vârste

(Urmare din pagina I-a)

nu e angrenat efectiv în „struggle for life". Dar e aproape de această luptă. Problemele ei i se pun ca iminente. Moralmente, e preocupat să ajungă, chiar dacă acest lucru i se reprezintă sub aspectul vreunui aşa numit idealism, în alte planuri şi alte forme decât obişnuitele ambiţii ale părinţilor.

Detaşate de lupta pentru existenţă, preocupările copiilor şi bătrânilor se rezolvă în planuri dezinteresate. Atenţia lor e îndreptată către valori de ordin spiritual, concentrate în bogăţia şi intensitatea vieţii interioare. Depănarea nostalgică şi tandră a amintirilor, dragostea pentru ai lor, primează în viaţa interioară a bătrânilor, sub semnul profundei şi imensei probleme pe care o constituie iminenţa morţii. Dramatica resemnare a bătrânilor în faţa morţii care se apropie este de o grandoare mult mai autentică decât cine ştie ce pseudo-filosofări închipuite şi pretenţioase ale adolescentului care ia atitudine meditativă faţă de „Ideia Morţii".

Viaţa interioară a copilului e cu deosebire caracteristică şi interesantă. Copilul e în plină elaborare a valorilor. La el e fecund şi activ raportul de opoziţie şi legătură pe care-l constituie **eul** faţă cu lumea. Copilul, luând contact cu fenomenele ce-l înconjoară, constată poziţia sa centrică în complexul universal. El ia cunoştinţă de activităţile interne ale spirtului uman prin propria lui fiinţă, şi le raportează prin analogie lo ceilalţi, obiectivându-şi experienţa intimă. Reprezentările sale sunt mai puţin tipologice şi mai mult psihologice. Copilul diferenţiază oamenii după gradul lor de legătură cu el, după caracterele ce-l interesează direct sau îi aţâţă curiozitatea. Ceilalţi sunt pentru el o massă de indivizi necaracterizaţi, oarecum abstractă. Dar propriile lui stări de conştiinţă le atribue tuturor. Il socoate pe toţi egal de interesaţi în micile lui probleme, satisfacţii sau necazuri. Şi atenţia lui faţă de fenomenele cari-l înconjoară este cu atât mai absorbantă şi mai analitică cu cât ele sunt un material nou şi bogat pentru setea lui de cunoaştere, care-i cu atât mai activă cu cât acest material e departe de a fi epuizat.

Raportând prin analogie experienţa lui intimă la ceilalţi, copilul vede în oameni nu atât tipuri circumscrise, cât ecluze de scurgere pentru stările de conştiinţă. Proust, care a adus în exploatarea literară a meandrelor psihice „noutatea cea mai complexă şi mai profundă", după cum se exprimă despre el Paul Zarifopol, „n'a ieşit din odaia copiilor", spune acelaş critic. Atitudinea şi metodele copilului constituie fundamentul bogăţiei de experienţă a operii lui Proust.

Copilul e preocupat de el însuşi nu din infatuare şi nici din arivism, ci pentrucă propria lui experienţă intimă este mijlocul lui de cunoaştere. Adolescentul, din potrivă, se crede singurul la care cutare sau cutare gând sau sentiment atinge proporţii pe cari el le supra-evaluează. Durerea lui, dragostea lui, bucuria lui, sunt numai ale lui şi nimeni nu le poate cunoaşte măreţia. Cât despre adult, viaţa practică a pus atâta stăpânire pe el, încât n'are vreme de pierdut cu analize şi psihologie. Stările de conştiinţă le expediază ca pe nişte realităţi minore, substituibile şi neglijabile.

Egocentrismul copilului e un fapt de experienţă. La adolescent şi la adult face loc unui egoism deziderativ.

Adolescentul doreşte să devină mare scriitor, mare conducător de oameni, etc. Poziţia de supraom pe care şi-o visează presupune dorinţa unei recunoaşteri ca atare din partea lumii. Prin urmare, avem de aface aci nu atât cu un egocentrism experimental ca la copil, cât cu un arivism de ordin moral. Mai terre-à-terre, adultul e condus în ambiţiile sale de directivele unui arivism de ordin material.

Asemenea impulsiuni de parvenire, la copil nu au dece să existe. In jocurile lui copilul **este,** oricând, în deplină conştiinţă şi cu o aristocratică obişnuinţă: rege, împărat, comandant de armate, explorator, etc.

Un lucru important şi caracteristic la copil e faptul că se joacă. Jocurile lui nu sunt divertismentele sterile şi anoste ale adultului care în momentele de răgaz îşi palliază golul interior şi lenea intelectuală cu golf, biliard, poker, table sau pasienţe. Jocurile copilului sunt veritabile activităţi creatoare, cu dramele şi durerile lor inerente. Jucându-se, copilul întrebuinţează două facultăţi cerebrale fundamentale: **distingerea esenţialului şi imaginaţia.** Un copil care se plimbă prin casă sau prin grădină zbârnâind şi claxonând din gură, şi învârtind în mâini un obiect în formă de disc care-i figurează volanul unui automobil, a redus materialul jocului său la ceeace îi este esenţial: volanul, prin care el se integrează în propria lui creaţie, complectată cu imaginaţia.

Caracteristică în atitudinea intelectuală a copilului este orientarea sa către precisiune, către analiza cuprinsului noţiunilor. Imi aduc aminte că în copilărie eram şocat de felul impropriu în care oamenii mari desemnau unele lucruri, spunând de pildă „ghete galbene (sau roşii)" la ceva care nu era nici ghete, ci pantofi, şi nici galben, ci marron.

Aţi putea răspunde că la oamenii mari, denumirea de „ghete galbene" desemna o noţiune abstractă ale cărei implicaţii sunt subînţelese. Cred mai degrabă că e simptomul unei gândiri simpliste şi expeditive.

Adulţii confundă precizia cu simplicitatea. Li pun etichete de „preciziune" exprimărilor lor simpliste şi eliptice, neglijând sau eliminând nuanţele şi complexităţile. Or, precizia nu e o calitate a lucrurilor, ci o atitudine intelectuală cu atât mai preţioasă, cu cât vine în atingere cu fenomene mai complexe şi mai nuanţate.

In fond, copilul e cel mai autentic intelectual, întrucât distingerea fenomenelor, descrierea şi precizarea lor, consequenţa logică, sunt activităţile specifice ale atitudinii curat intelectuale.

Setea de cunoaştere şi de înţelegere a copiilor se manifestă şi prin insistenţele lor întrebări. („Mamă, dece cutare lucru e aşa? Dar dece face aşa? Dar dece etc. etc.?") Rău fac oamenii mari că le dau deobicei răspunsuri idioate şi halandala, care-i dezorientează.

E interesant felul cum copiii exprimă anumite procese mentale ale lor. Am auzit odată o fetiţă de cinci ani, care se juca cu nişte crăţănii din curte, şi urmărită de ele s'a ascuns sub un liliac tânăr, spunându-mi: „M'am ascuns **într'un subliliac".** Această exprimare arată o noţionalizare a spaţiului de sub acel arbore.

La adolescent, viaţa interioară, despre bogăţia căreia lumea este atât de convinsă şi pentru celebrarea căreia s'a risipit atâta elocvenţă scrisă sau orală, mi se pare cu totul lipsită de profunzime şi de valoare. E caracterizată de o continuă masturbare mentală. Adolescentul se crede genial, toate preocupările sale se scaldă într'o iluzorie grandoare sau într'un satanism de rău gust. Gândurile şi sentimentele lui poartă majusculă. Sentimentalismele lui sarbede aminteşc de textul romanţelor cu succes la mahala. Toate gândurile lui sunt haotice, incoherente, ofensând cel mai elementar control critic. (In ideia lui, ele sunt frământări metafizice, aspiraţii eroice, etc.) Adolescentul se zbate în cea mai iresponsabilă imprecizie, într'o permanentă ebrietate mentală. Un histrion pentru el însuşi şi un oltraznic infatuat între oameni. Francezii numesc adolescenţa „l'âge ingrat"; mai pe şleau, românul i-a zis admirabil: „vârsta măgarului".

Lecturile nedigerate şi gânarea fără acoperire ale adolescentului îl caracterizează ca pe un semidoct patent.

Pe mulţi, manifestările adolescentului îi încântă poate; personal mărturisesc că nu sunt sugestibil la farmecul vorbirii în bobote.

AL. PALEOLOGU

Prin Orașele și Munții SLOVACIEI

— Note și impresii de drum —

de ROMEO ALEXANDRESCU

DIN NOU PRINTRE PRIETENI

Cunoașteți poate acea strângere de inimă, acea ușoară neliniște și îngrijorare pe care le simte călătorul când trece o frontieră? Dintr'odată, te găsești în fața altor orânduiri, altor înțelegeri de viață, altei lumi, asemănătoare, la prima vedere, cu cele din jur, dar, atât de diferită, în atâtea privinți, de ele.

Este o clipă în care o rigoare specială se deslușește, parcă, în atmosferă.

Nimic mai puțin valabil decât pentru Slovacia.

O constat iarăș, ca la toate trecutele mele sosiri pe pământul slovac.

Ca niște autentici emisari ai primitoarei Slovacii însăși, ai Slovacilor în mijlocul cărora am încă odată impresia că mă aflu în intimitatea caldă a unei mari familii de prieteni, reprezentanții autorităților își fac apariția, în „bolidul" aerodinamic denumit „expresul Dunărea" adresând fiecărula cuvintele salutului național „Na straj" și procedând fără rigiditați, fără aerele polițiste ale căutătorului de „mâțe în saci", la aplicarea formelor strict necesare trecerii dintr'o țară într'alta.

In câteva minute, pe nesimțite, totul e terminat. Passportul meu românesc îmi atrage un zâmbet amical particular, în timp ce nălucа automotorului străpunge ultimii kilometri, pe sub colinele așternute cu pusderie de vii, unul din belșugurile truculente ale mănoasei Slovacii. Fabrica de explozibile, „Dinamitka", către care se așterne cuminte la drum un tramvai cenușiu, apoi case pe care fumul apropiat al trenurilor le-a patinat dându-le un aspect parizian, se rânduesc pe stânga. Iată și gara.

Afară invită deopotrivă elegantul troleibus care alunecă rapid pe netezimea fără cusur a străzilor Capitalei slovace și tramvaiul A, care străbate cu vagoanele lui roșii tot centrul și ajunge la Dunăre.

Acolo ministere, universitatea, marele hotel Carlton-Savoy în al cărui „Cercle" sau terasă și cafenea lumea intelectuală a Bratislavei abundă ca pe vremuri la neuitata „terasă" bucureșteană, muzeul național, opera, teatrul, se învecinează imediat.

In foarte puține minute, traseele sunt în întregime parcurse, căci Bratislava nu este un oraș prea întins.

In parte cățărat pe umbroase coline, cu alei uimitor de înclinate, scări și serpentine pentru vehicule, cu un centru mic dar foarte viu, de cel mai modern ritm, cu câteva clădiri de arhitectura cea mai nouă și un simpatic și cochet sgârie nori „Manderla", contrastând cu apropiatele vechi și picturale biserici și cu cartierul din alte secole din preajma cetății, Bratislava are toată animația unei Capitale și toată ambianța și seducția unui vechi oraș dunărean, impregnat de vestigiile trecutului. Orașul în care, la doi pași de trepidația

Banska Bystrica

cetății noi, te poți izola în liniștea plină de evocări care o impresoară, imediat.

Cu parcul orășenesc animat pe una din înălțimile dominante, de unde, din desiș de verdeață, apare orașul întreg, cu Dunărea șerpuită printre codri, cu cetatea și meterezele ei, cu turla de șeapte secoli ce străjuește „biserica încoronării", cu clopotnițe și coperișuri arhaice în jurul sveltelor siluete geometrice a zidirilor recente.

Cu malul umbros al Dunării, cu molcomitele lui plimbări.

Cu zidurile bătrâne și drumeagurile de coastă ascunse prin frunziș, de pe unde nu poți bănui că ești în incinta unei Capitale din Europa Centrală.

Revăd cât mai curând fiecare loc în parte, căci de această dată trebue să mă despart repede de Bratislava, pentru a porni mai departe, prin roditoarea Slovacie.

Ministerul Propagandei slovac îmi pune la dispoziție, prin bunăvoința d-lui secretar general Kaustz un bilet liber de drum de fier pe traseul pe care mi-l aleg.

Stau de vorbă cu un bun prieten, ziaristul Palkovic, care e un inepuizabil rezervor de inițiere în cele mai felurite domenii și care are câte o îndrumare și câte un sfat bine venite pentru fiecare din centrele itinerariului ce mi-am ales.

Cancelarul nostru, d. Dumitrescu, îmi dă de asemeni prețioase indicații, de pe urma unei frumoase experiențe turistice dealungul Slovaciei.

Piața Hlinka din Bratislava

Nu-mi rămâne decât să plec și cât mai curând, pentru a folosi tot ceeace pot din vremea limitată de care dispun.

SPRE TATRA

Pentru opt zile, nevoile urgente de transport ale războiului au impus măsura suspendării tuturor acceleratelor, afară de acelea internaționale, din care sunt destule pe liniile ferate slovace. Prind, la 14.12, pe unul din cele trei rămase în circulație chiar și în aceste opt zile, pe traseul Tatrei, acceleratul Bratislava-Berlin. Normal, nu sunt mai puțin de zece, fiecare realizând o medie orară de aproximativ 60 de km., ceea ce pentru o linie care urcă până la 900 metri altitudine, e excelent. Rapidul Tatra le întrece pe toate, realizând performanța unei iuțeli mijlocii, inclusiv partea muntoasă, de aproape 80 de km pe oră.

Dar, nefiind internațional, rapidul e pentru opt zile în concediu, la depou.

Trenul e foarte aglomerat, de pe urma restricțiilor relative ale celor 8 zile. Am cu acest prilej o dovadă mai mult a caracterului blând, plăcut, împăciuitor, al slovacului. Nimeni nu ridică pretenții speciale, nimeni nu-și pierde răbdarea, nimeni nu se arată incomodat și nu caută un confort propriu în detrimentul aceluia cuvenit și celorlalți. Și, e voe bună, în ciuda lipsei de locuri.

Pornim. Curând, convoiul aleargă pe sub dealuri dungate des cu nesfârșite vii, printre lanuri frumos pieptănate, printre holde abundente. Din loc în loc, muncitorii câmpului ne salută, de printre îngrijitele lor semănături, femeile rumene cu rochii largi, pestrițe, mai întotdeauna purtând basmale, bărbații șepci. Pe unii îi așteptă bicicletele, cu care au venit din sat. Alții sunt veniți cu trăsurica orășenească de mână a pruncului, lăsat în marginea lanului, în vederea părinților. Sate minuscule au terenul lor de football. Oprim la Trnava, ale cărei nenumărate și felurite turle de biserici se văd încă multă vreme, după ce ne depărtăm.

La Leopoldov, altă oprire, e mare răscruce de trenuri. Femei cu coșuri cu căpșuni în spinare, cu bomboane de tot soiul, turtă dulce și alte variate mărfuri, trec dela un tren la altul, traversând dealatul vagonul nostru.

Nimeni nu protestează. Din contra, li se face loc, cu toată bunăvoința.

Piestany celebra stațiune balneară, Trencinul cu parcul lângă calea ferată, cu pitorești ruine, cu vie mișcare, Zilina, cu o mare gară în construcție, oraș industrial foarte răsărit și apoi imediat, un defileu cu poduri, tuneluri, printre munți păduroși, poarta parcă înspre masivul Tatrei.

Prin gări de bifurcație ale liniilor mai mici, observ material rulant special. Vagoane combinate poștă-bagaj-clasa III-a, într'unul singur.

Automotoare cu cabina mecanicului deasupra vagonului, la mijloc.

Vagoane cisternă compuse din două impunătoare butoaie de lemn. Să fie oare pentru vin, gândesc, însetat?

Regiunea devine tot mai accentuat muntoasă.

RUZOMBEROK!

Prima mea etapă. Cobor. Înălțimi acoperite de pajiști bogate sau păduroase înconjură, mai de aproape, mai de departe, acest orășel în care odihnește părintele Hlinca, către care întreaga veneрație recunoscătoare a poporului slovac și a prietenilor lui se va îndrepta întotdeauna.

Prin el, Slovacii și-au realizat recenta și meritata lor independență, pentru care caractere etnice atât de viguros afirmate, o vrednicie constructivă exemplară și o veritabilă identificare cu marile idealuri de reclădire și generare a Europei, aduceau indiscutabile temeiuri.

Mausoleul întemeietorului, către care urcă și converg din mai multe părți scări de piatră, se înalță sobru, impunător, dominând glia căreia neamul slovac îi pregătește acum cu hărnicie un viitor ce va fi din cele mai înfloritoare în Europa nouă.

Orășelul, cu un zăvoi răcoros pe malul unei ape repezi, cu o capelă și o cruce pe un dâmb înverzit de peste râu, cu largi vederi înspre munții acoperiți de codri și poeni din jur, care se profilează în toate părțile, unii chiar la capătul imediat al străzilor, e zâmbitor, pitoresc, curat. Pornesc pe firul principalelor mici străzi. Magazinele sunt mari, spațioase, cu vitrine în care calitatea celor expuse e aceeaș ca în capitală iar prețurile sunt, dacă este posibil, și mai modeste. Se găsește orișice, în toate ramurile comerțului.

Hotelurile sunt ireproșabile, iar tarifele camerelor, cât și ale excelentelor restaurante nu rezervă nici cea mai mică supriză neplăcută vizitatorilor. O spun pentru Ruzomberok și ar trebui s'o repet pentru Poprad, pentru Preșov, pentru Banska-Bistrica și pentru toată Slovacia în care specula este necunoscută iar ospitalitatea și bunăvoința oamenilor completează peste tot raționarea cea mai cinstită și mai conștiincioasă a costului vieții.

In cele opt luni, în care am fost de trei ori în Slovacia, am putut constata o ridicare generală de prețuri care nu depășește o scumpire de 15%, ceeace denotă un echilibru economic, o organizare și o probitate pentru care poporul slovac trebue felicitat și, pe cât este posibil... imitat, pretutindeni.

In zorii zilei următoare, cu primul tren, iau mai departe drumul munților culminanți ai Slovaciei, Tatra. Convoiul urcă repede prin ținuturi tot mai accidentate, tot mai răcorite de aerul înălțimilor.

Conductorul caută, din proprie inițiativă, de îndată ce constată după cartea mea de libera circulație că sunt un străin în călătorie de documentare, să-mi dea cât mai multe lămuriri. Și, nu mă uită. De câte ori ne apropiem de vreun punct mai interesant din traseu, îș' face apariția și într'o germană pe care i-o invidiez, îmi dă tot felul de relații.

Ne apropiem de Popiad-Tatry răspântia cea mai însemnată a căilor către lanțul Tatrei, care se află la Nord, la vreo zece-doisprezece km. în linie dreaptă.

Benevolul și simpaticul meu cicerone, care nu și-a pierdut vremea prin trenuri și știe multe, îmi arată, puțin înainte de Poprad, sanatoriul model dela Lucivno, special amenajat și înzestrat pentru tratamentul și vindecarea în cele mai desăvârșite condiții, al copiilor tuberculoși, până la 16 ani.

Apoi imensele fabrici Bata, de unde în special încălțăminte de o durabilitate și ieftinătate record dar și multe alte articole sunt distribuite în nenumărate magazine din toată Slovacia. Fabricile Bata pot fi o justă mândrie a industriei Slovace.

IN MUNȚI

Incă 8 km. și ne oprim în Poprad Tatry. Zidurile semețe ale dolomiticilor pereți de stâncă ai masivului Tatra se desfășoară, la capătul platoului înalt pe care linia ferată înaintează paralel cu ei. Lanțul e apreciabil mai lung de cât al Bucegilor și numără trei vârfuri de peste 2600 de metri. Dela Poprad până la poalele Tatrei, un tren electric străbate drumul în mult mai puțin de o oră, traversând la capătul platoului o avantgardă de codri prin care urcă, ajungând la un fel de prag, lat de câteva

Piața vechii primării din Bratislava

sute de metri, care se află în fața masivului, în toată lungimea lui. Pe el au răsărit minunate stațiuni climaterice, în neîntrerupt șirag de vile, de mari hoteluri, de minunate parcuri, un paradis alpin asemănător cu cele mai încântătoare ținuturi tiroleze sau elvețiene, dar prin configurația lanțului de creste și aspecte generale, cu pitorescul lor propriu unic. Altitudinile acestor stațiuni variază între 1000 și 1350 metri, ultima atinsă de Strbske Pleso, ale cărui unde de cleștar sclipesc sub brădetul întunecat și sub abrupturile cele mai aspre și mai superbe ale Tatrei.

Un tren electric leagă dela primul până la cel din urmă toate aceste cuiburi de bucurie a vieții, în plin munte. Dela Smokovec, unul din ele, iau funicularul cu șină dințată care duce spre inima muntelui, la aproape 1400 de metri, la Hrebienok. Prin văi adânci mugește o tumultoasă cascadă în drumul ei cu nenumărate salturi, care de care mai vijelios, unele de impresionantă înălțime.

Dela Tatranska-Lomnica, altă stațiune din cununa Tatrei, pornește însă unul din cele mai îndrăznețe funiculare pe cablu din Europa și unul din cele mai lungi

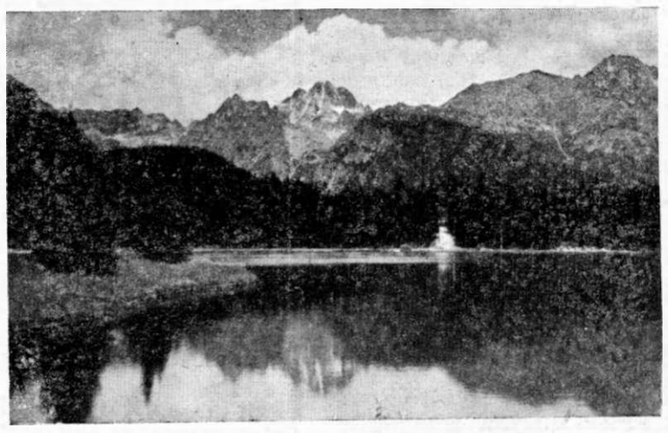

Lacul Strbske.

și de mai mare variație de nivel.

Este „telefericul" Tatranska-Lomnica (898 m. altitudine) Lomnisky stit (2634 m.). Nu sunt debutant în folosirea acestui acrobatic mijloc modern de locomoție alpină. Cu atât mai mult, comparând cu atâtea altele la care cu nesaț am făcut apel pentru a fi cât mai repede pe crestele munților și a porni de acolo și spre alte țeluri, prin Italia, Germania și Franța, pot afirma că prin splendoarea și măreția locurilor și temeritatea impresionantă a traectului, acest funicular oferă privelești și... emoții unice. Prima parte a drumului, plutim, la înălțimi de multe zeci de metri, peste codri deși, prin potecile cărora vedem grupuri de turiști care urcă din greu. A doua parte, își mărește inclinația și se termină la stația Skolnate pleso (1754).

Un mare observator meteorologic, cu bogat utilaj modern, hotel, ospătărie strălucitoare de curățenie și atrăgător amenajată, sunt așezate pe malul lacului de munte Skolnate, prin limpezimea desăvârșită a căruia apar toate lespezile fundului. Aci se schimbă cabina pentru o alta mai mică.

Inclinația devine extremă. Ca frunza la vânt pare că se clatină, peste prăpăstii înfricoșate, sub peretele vertiginos al muntelui, celula sburătoare, pe care trecerile pe la vârfurile pilonelor, atât de depărtate unul de altul, pe care se reazămă cablul, o sdruncină amenințător. Vederea devine mereu mai vastă, mereu mai vulturească. Asprimea tot mai mare a aerului se adâncește tot mai vguros în plămâni.

Inclinația se apropie de verticală. Printre stânci consolidate cu beton armat, ne alăturăm de piscul izolat Lomnickiji, și, în oscilări mai blânde, încheiem fantastica ascensiune, după ce am străbătut ultima diferență de altitudine de 900 de metri numai în zece minute.

Labirintul de masive, de vârfuri, de ziduri năpraznice, imensele depozite de zăpadă rămase prin văgăuni, nesfârșitul orizont care se deschide, peste miile de mușuroaie ale munților păduroși din jur, ne aduc toate darurile cu care muntele răsplătește pe turist, chiar când nu l-a urcat prin propriile lui puteri, trudindu-se din greu, pas cu pas, să-i înfrângă potecile istovitoare. Ceasurile trec și mă decid să plec abia cu ultimul drum al căsuței fermecate, aninate peste abisuri. Perforăm o masă compactă de nori și nu mai vedem nimic până la lac. Panorama se strâmtează.

Nu s'ar putea oare, la întoarcere să se meargă mai încet?! Suntem atât de repede jos... la aproape 1000 de metri!

Iarăși tramvaiul de munte și după o zi de basm, în care nu pot pricepe câte s'au putut acumula, Popradul.

PREȘOV

Este târgul de răsărit al Slovaciei, la peste patru sute de kilometri de Bratislava. Dela Poprad, trenul mai străbate lungi defileuri pentru ca în cei din urmă din ei, priveliștea să ia un caracter pronunțat submuntos. Preșovul se aseamănă mult cu frumoasa noastră Bistrița-Năsăud, până și la direcția așezării față de coline, de apă, la impunătorul dom, din larga arteră principală.

Vitrine cu unelte agricole, săteni care încearcă în fața negustorilor coase, isbindu-le cu meșteșug de pietrele pavajului, piața îmbelșugată și ieftină, așteruntă pe mese și ștergare, dealungul unei străzi paralele cu cea principală, de către sute de țărănci, trădează viața rurală vie și înstărită din jurul Preșovului.

Și aci, curățenia, ordinea, îngrijirea străzilor și peluzelor cu flori care înfrumusețează numeroase locuri, impun admirația. Ca în fiecare oraș văzut, marfa din vitrine e de ireproșabilă calitate. Sunt și aci pălării, stofe, pânzeturi, minunate porțelănării, articole de librărie, care demonstrează încă odată nivelul superior de aprovizionare generală al provinciei slovace și meritele categorice ale industriei slovace și chiar ale importului din străinătate și aci găsindu-se la cost cât se poate de rațional, mărfuri germane, italiene, cehe.

In fața expozițiilor de băuturi ale magazinelor alimentare, cunoscătorii ar avea motive să se extazieze în fața adevăratelor muzee de specialități care le stau în față.

La Preșov se găsește o academie de comerț care are și o catedră de limba română, remarcabil de activ deținută de profesorul Anton Boleh. Îl vizitez în cancelaria școalei, Deși prevenit, rămân totuși surprins de dexteritatea și corectitudinea cu care inimosul tânăr profesor se exprimă în limba noastră și de cunoștințele întinse pe care le are despre literatura noastră veche și actuală. Cursurile pe care le ține au atras nu mai puțin de douăzeci de studenți.

Profesorul Boleh îmi istorisește că a urmat o vară întreagă cursurile dela Vălenii de Munte și a cercetat timp de o lună bibliotecile din București. De altfel, a urmat cursuri și la Dijon, după terminarea studiilor universitare făcute la Praga și Krakovia.

Insuflețit prieten al României, profesorul Boleh ține cursuri de limba și literatura română la radio Preșov și a tradus poezii de Coșbuc și alți poeți români.

Cu acest prilej, amintesc că s'a mai tradus în limba slovacă și „Rusoaica" de Gib. Mihăescu, de către talentata ziaristă și cunoscuta prietenă a României, d-na Suzana Dovalova, care în calitate de redactoare la cotidianul „Gardista" din Bratislava, s'a ocupat intens de țara, arta, literatura, politica țării noastre și de reprezentanții ei.

Profesorul Boleh insistă cu modestie asupra caracterului privat al activității sale și îmi mai aduce la cunoștință îmbucurătoarea veste că în curând o asociație slovaco-română își va avea bazele la Preșov.

INTR'UN SAT OARECARE

Dela Preșov, iau drumul întoarcerii către Bratislava, dar pe altă arteră a drumului de fier, mai puțin frecuentată decât aceea internațională a Popradului, mai depărtată de Tatra, dar de un pitoresc care nu cedează cu nimic în fața drumului principal.

Suspendarea totală pe această linie a accelerateloр, pentru cele opt zile hotărite, mă obligă să aștept o legătură de trenuri, două ore, într'o gară mică de munte, la Margecany.

Pornesc imediat pe ulițele satului. O mână de case, o biserică mică și sveltă pe un dâmb, și satul e terminat.

Dar ce sătuc dichisit, cât de gospodăresc, având în centrul de o palmă de loc, cubul unei case cu etaj, al unui depozit de desfacere Bata, lângă care, copii din sat, lipesc, atenți și serioși, afișe atrăgător colorate care reprezintă o țărancă slovacă, rumenă și voioasă, cu snopul de grâu sub braț, purtând pantoful cu talpă articulată de lemn, noul model rural al fabricei, cu prețul de 35 de coroane perechea (sub două sute de lei). Excelente vestminte sătești, cu aceleași incredibile prețuri, în special ciorapi, sunt expuși de asemeni, din belșug.

Alături, un magazin de articole electrice, demn de orice oraș, precum sunt și celelalte trei patru negustorii locale.

Cor de țărănci slovace

La capătul satului, unde încep potecile pădurii și a înălțimilor, marcaje colorate și indicatoare, deși, repet, satul nu e nici stațiune climaterică, nici măcar în apropierea unei stațiuni sau oraș.

Incă odată admir munca slovacă, destoinicia slovacă, dreaptă atât de frumoasă la care se statornicește din toate punctele de vedere acest popor plin de calități și de suflet, acest popor în care am simțit necontenit reciprocitatea caldă a prieteniei noastre, care ne leagă și ne va lega trainic în viața luminoasă de mâine a lumii, pentru care Slovacia aduce astăzi jertfa eroilor ei ostași.

Testamentul lui Traian

Să ducă scribi și meșteri și târgoveți de seamă
Invățători din Roma, acolo cât mai mulți,
Că'n țara ceea curge și aur și aramă
Pe râurile clare ce isvorăsc din munți.

Din Tisa pân'la Pontus, vă spun că'n viitor,
Din mâinile romane, va naște un neam latin;
Iar Roma-i va fi mamă acelui brav popor,
Deși va sta departe, ursit de-al său destin.

Când neamuri noi cu vremea, barbare, vor veni
Din Răsărit spre dânsul, să-l cutropească greu,
Și viața lui plăpândă de elc s'o izbi
Al Romei glas să strige: „Acesta-i neamul meu!".

Acesta-i testamentul: iar Roma să'ngrijească
De fratele ce strigă acolo'n depărtare.
Și dacă Roma tace, Columna să vorbească,
Atunci chiar când imperiul, ar fi în destrămare.

Atât cât va fi Roma puternică'n lumină
Și'n lumea cunoscută cu lauri vrea să fie,
Dreptatea s'o arate mai mare, mai sublimă,
De asta azi e mândră, și mândră să rămâe.

THEORDOR ȚUCANOVICI

Cronica literară

„CAI DE APOCALIPS"

poeme, de Radu Boureanu

(Editura Contemporană Bucureşti, 1942)

Cărturari de bună credinţă suspectează poezia modernă de mistificare pentrucă nu o înţeleg. Dar înţelesurile sunt consecinţe ale relaţiilor sociale iar logica c funcţie necesară vieţii în comun. Omul grăbit este a toate înţelegător, cine întârzie în preajma înţelesurilor acela întâlneşte numai prilejuri de mirare.

Poetul este insul care se miră. Ceea ce este i se pare să fie şi ezitând între îndoială şi certitudine o sfială îl reţine să spună pe nume lucrurilor, cu vorbele tuturor, într'o lume a cărei esenţă îl nedumereşte.

Cuvintele care sunt semnele realităţilor şi folosite ca atare, ca semne convenţionale adică, pentru înlesnirea vieţii în comun, îşi regăsesc în poezie o libertate asociativă nestânjenită de logica realităţilor sociale. Drumul cuvintelor în poezie nu decurge dintr'un imperativ practic şi nu urmează itinerariul public al cugetării prozaice către concluzia unui înţeles obligator. Ascultaţi mărturia poetului însuşi :

Uneori poemele pornesc fără pricină,
cum credem că se stârnesc vântoasele
din convoiuri negre de păduri, ies în lumină
cuvintele, şi se întrec ca frumoasele.

Unul aduce luceafărul serii,
cătând să-şi privească obrazul în el,
dar rămâne mirat în pădurea tăcerii,
când vede că-i rotund şi gol ca un inel.

Toate cuvintele pornesc necăutate,
drumul mărgelelor fără sârmă,
fără ţărmul întregitor.
pierdut corăbiilor fără cârmă.

Fie-ne îngăduit acum să amănunţim în proză revelaţiile poemului citat. In primul rând, mişcarea interioară, fluenţa şi legănarea gândului poetic sub calmult aparent, egal şi neturburat, de ape vechi. Sugestia mişcării este neîntreruptă, ca un murmur ascuns în cuvinte, dela primul vers şi până la ultima imagine a „corăbiilor fără cârmă" navigând departe de „ţărmul întregitor": poemele *pornesc* cum *se stârnesc* vântoasele, cuvintele *ies în lumină* şi *se întrec*, etc. Gratuitatea lucrului poetic este dela început afirmată: poemele pornesc fără pricină, cuvintele ies în lumină într'o întrecere desinteresată. Totul se petrece sub semnul tainic al mirării, fără ca să se simtă nevoia unei înţelegeri explicative.

Un poet celebral ca Paul Valéry recunoştea geneza poeziei într'o împrejurare necontrolabilă prin raţiune, anume în acel „vers donné" cum îi spunea, — vers dăruit sau hărăzit — graţie numai hazardului şi sub îndemnul căruia poetul va desăvârşi ceea ce se chiamă un poem. In sensul mărturisirii autorului *Tinerei Parce* pornesc şi cuvintele: „necăutate" — pe drumul poemelor d-lui Radu Boureanu:

drumul mărgelelor fără sârmă,
fără ţărmul întregitor,
pierdut corăbiilor fără cârmă.

Versurile ilustrează sugestia nesfârşitei libertăţi asociative a gândului poetic în lirica modernă; „sârmă" fiind suportul logic al gândirii prozaice, de care poezia se poate lipsi şi se lipseşte, ca şi de „ţărmul întregitor" al înţelesului-limită şi limitativ totodată, concluzie a raţionamentului silogistic. Metafora poate fi în acelaş timp şi o aluzie la idealul de rotunditate şi finisaj artistic al unor forme prozodice fixe preferate în poezia clasică.

Am insistat cu o stăruinţă pedantă poate asupra unor elemente de artă poetică a căror prezenţă, în cartea d-lui Radu Boureanu, nu are nimic programatic. Dimpotrivă *„Cai de Apocalips"* relevă una din cele mai pure naturi poetice şi în acelaş timp o conştiinţă artistică lucidă, adânc exersată. Uneori gândul poetic al autorului urmăreşte cu intensitate extraordinară, o viziune în care fantasticul descriptiv covârşeşte semnificaţia simbolică („Inorog"). Alteori, ca în „Pădurea tinereţii" simbolul de o turburătoare frumuseţe sporeşte simfonic adunând în matca lui melodică toate sugestiile poemului. Este admirabila idee poetică a stejarului unanim, arbore genealogic al omenirii :

In jurul stejarului părăsit de veacuri,
departe de burgul medieval,
pătrund pe sub amintire, pe sub nedefinitu-i portal
care se schimbă cu fiecare bătaie a sângelui,
în pădurea ce desface printre ramuri marile lacuri.

Sub stejarul acela, care-şi lasă cu încetul
destinul vegetal, pregătindu-şi scheletul,
crengile se întind pietroase, albe, numărând veacurile.
Lângă rădăcinile lui se leagănă lacul,
pădurea pe maluri îşi deschide cerdacurile

Pădurea, şi verde şi cafenie,
care spre munţi ca o negură întârzie,
unde mesteceni rari se profilează,
pădurea aceasta e moartă, — amintirea ei vibrează.

Ai zice: un cuvânt magic a deschis, ai trecut
în peisagii veşnice pe statornicii de lut.
In jurul stejarului paradisul adună:
cerbul care nu ştie că leagănă pădurea,
de câte ori, în apă, rădăcina-i adapă,
corbul bătrân pe care l-au pierdut legendele,
şi pasărea cu pene de lună.

Adam şi femeea au trecut mai departe
de semnele lor rămase în carte?
Sunt umbrele de lângă stejarul cel mare,
pe care le-am uitat şi care ne-au văzut
cum ne năşteam, cum am trecut, cum ne'ndreptăm spre moarte
Umbrele lor stau tot acolo, lângă prima zi
care-i aduse şi-i isgoni.

Noi venim şi plecăm, şi trezim goarne de alamă,
în pădurea unde năvălim cu tinereţea,
fără să simţim că stejarul ne chiamă,
sub crengile care numără veacurile
şi cu umbra ne mângâie tristeţea.

Cuvintele par realităţi vii în poezia d-lui Radu Boureanu. Afinităţile ce le asociază s'ar zice că sunt atracţii elective ale unor fiinţe care se presimt şi se caută instinctiv, — fără suportul obişnuit al vorbelor înşirate pe „sârma" înţelesurilor gândirii conceptuale. Ceea ce sar putea numi muzicalitatea poemelor din *Cai de Apocalips* nu are nimic din relieful sonor al unei melodii, ci doar amintirea mişcării ei unditoare, mai mult un dor melodic, ca o împlinire pe care nici muzica nu ar putea-o dărui, cum sugera între alţii Keats, în versurile celebre :

Heard melodies are sweet
But those unheard are sweeter

Cuvintele nici n'ar putea năzui la un mai nobil destin şi la o preţuire mai înaltă a menirii lor ca în poemul „Mângâierea vine de acolo":

Mângâierea vine de acolo de unde
vântul, care-a trecut, nu porneşte
steaua căzând nu străluceşte,
tăcerea în tăcere pătrunde.

Mângâierea cea mai apropiată
trece ca negura albă pe munte,
chiar dacă peste frunte
se aşează mână din Paros tăiată.

Cuvintele luate de adiere,
lasă în urmă goluri de veacuri
dincolo de dungatele lacuri,
pătrunde tăcerea în tăcere.

MIHAI NICULESCU

Note româneşti

ULTIMUL NUMĂR

al revistei **GÂNDIREA** (Iunie-Iulie 1942) este închinat în întregime literaturii şi artei bulgare, în scopul unei cât mai temeinice cunoaşteri şi înţelegeri pe toate planurile de creaţie între ţara noastră şi vecinii dela sud, în cadrul noului forme spirituale spre care se îndreaptă Europa.

Numărul se deschide cu un interesant studiu al legăturilor — puţine la număr până acum — dintre Români şi Bulgari. Geograficeşte, aşezate unul lângă altul cele două popoare vecine n'au făcut decât să exercite o susţinută pândă la graniţe şi o păgubitoare tăcere în ce priveşte creaţia culturală. Rostul apropierii ce se caută de-o parte şi de alta este acela al unei cât mai temeinice şi juste înţelegeri.

Colaborează : G. Konstantinov, Hristo Botev, Ivan Vazov, I. Iorkov, Pencio Slaveikov, Sirak Skitnik etc., cu studii, schiţe şi versuri. In acelaş număr ne sunt prezentate opt reproduceri din sculptura şi pictura bulgară.

RADU BOUREANU: SPĂTARUL NICOLAE MILESCU

Figura spătarului Milescu este una din cele mai interesante din câte cunoaşte istoria noastră politică şi culturală de acum două veacuri. Minte luminată şi spirit întreprinzător, boerul moldovean are o viaţă sbuciumată dar plină de rodnice realizări.

Prezentarea ei de către d. Radu Boureanu într'o amplă monografie bazată pe date controlate — carte apărută de curând la ed. Contemporana, în ediţia IV-a — este bine venită .

GOTTFRIED KELLER: HAINA FACE PE OM

Editura „Tiparul românesc" a început de curând editarea unei serii de cărţi, în traducere românească, într'o impecabilă prezentare şi ireproşabilă transpunere în limba noastră, a celor mai importante opere ale literaturii germane.

După ce, acum câteva săptămâni, au apărut două nuvele ale lui Conrad Ferdinand Meyer „Pajul lui Gustav Adolf" şi „Amuletul", a ieşit de sub tipar, zilele acestea, al doilea volum cuprinzând două nuvele alese ale lui Gottfried Keller „Haina face pe om" şi „Romeo şi Julieta la ţară".

Atragem atenţia cititorilor noştri asupra acestor apariţii şi ne vom ocupa în acest loc de cărţile ce vor apare în viitor.

„EDITURA GORJAN"

va lansa în curând: Vintilă Horia: Acolo şi stelele ard (roman); Anişoara Odeanu: Ciudata viaţă a poetului; Ion Băleanu: Ordin de misiune (reportaj de război); Paul Constant: Râia (roman); J. S. Schall: Suez—poarta popoarelor (roman); Mayne Reyd: Quarterona (roman); H. Dominik : Forţa cerului (roman).

In editura „Universul" a apărut cartea de mare succes

CÂND ERA BUNICA FATĂ

de C. COSCO

În paginile ei întâlnim Capitala patriarhală şi pitorească de acum 50 ani

O NOTĂ

Intr'un ziar de dimineaţă ni se atrage atenţia asupra titlurilor din revista noastră. Cotidianul în chestiune, anume Viaţa, are îndeobşte cuvinte bine cântărite asupra problemei revistelor literare la noi, şi deaceea am rămas întru totul surprinşi de afirmaţia care spunea, printre altele, de „felul naiv" în care sunt alcătuite titlurile noastre, de „inspiraţia trăsnită", de „cubismul" lor.

Fără îndoială, autorul acestor cuvinte se gândea la altceva decât la obiectivitate, când a aşternut pe hârtie asemenea epitete.

O revistă, prin însăşi menirea ei, trebue să acorde cititorilor nu numai un material brut, ci şi o prezentare grafică deosebită. Nu avem pretenţia să fi isbutit în această direcţie cum nimeni alt până astăzi. Insă literele pe cari le întrebuinţăm noi la titluri sunt culese din almanachurile grafice, şi nu, cum răutăcios relevă notiţa, din „naivitate". Ele sunt tăeturi speciale pentru lucrările de artă, şi nu inspiraţiuni „trăsnite". Iar în ceeace priveşte ocuzaţia de cubism, fără îndoială, domnia-sa nu cunoaşte exact limitele noţiunii acesteia. Ne pare rău că la această rubrică prea scurtă nu putem da o definiţie a cubismului, dar îl trimetem pe cel care doreşte lămuriri, la articolele publicate de d-nul Ion Frunzetti, nu de mult, în aceste pagini. Acolo, pentru cei cari fac afirmaţii fără a avea pregătirea necesară, se găsea o bună explicare a termenilor „cubism", şi alţii.

„L'habit fait l'homme" spunea cineva, şi pe drept cuvânt. Noi încercăm să îmbrăcăm revista cu o aşezare în pagină deosebită. Pentru aceasta ne folosim de titluri şi litere stilizate.

Dacă acestea sunt găsite ca naive, trăznite şi cubiste, probabil cei ce fac astfel de observaţii, nu privesc cu întreaga luare aminte revista. Şi ne pare rău pentru celelalte notiţe judicioase !

ETCAETERA

„ASCEZĂ"

şi-a întitulat poetul Marin Radu Voinea o culegere de poesii, apărută mai acum câteva luni, trecând neobservată prin mulţimea celorlalte. Am răsfoit, sub lampă, cartea acestui autentic poet şi cu o neţărmurită bucurie am remarcat că Marin Radu Voinea e un preţios poet. „Ascezăʼʼ conţine atâtea frumuseţi încât se ridică, dintr'odată, cu câteva trepte peste obicinuita producţie de fiecare zi. Modestia lirică şi fina discreţie a acestui poet sunt un semn în plus, încă unul, pentru ceeace am spus mai sus. Colaborator sporadic al publicaţiilor, harnic meşteşugar al versului autentic, poetul Marin Radu Voinea este nu un nume, ci o afirmare pe care o reţinem ca atare. Şi plini de bucurie.

GAFĂ

Aflăm dintr'un număr trecut al „Timpului" că s'au împlinit zilele trecute 75 de ani dela naşterea lui Pirandello.

Domnul care nu binevoeşte să-şi iscălească rândurile, termină astfel articolul său:

„Cu o operă care a cunoscut aprobarea unanimă, dela iniţiaţi până la marele public, cu succesul real al tuturor scenelor europene, cu premiul Nobel în urma sa, Luigi Pirandello poate să-şi privească, tânăr şi entuziast, cu o retrospectivă optimistă, monumentul nepieritor ce şi l-a ridicat el însuşi cu migală şi trudă de geniu".

Toate bune!... Şi totuşi Luigi Pirandello nu poate „să-şi privească" tânăr şi entuziast, cu o retrospectivă optimistă, monumentul nepieritor, etc... etc... etc...".

Şi toate acestea dintr'o pricină foarte normală: Luigi Pirandello a murit acum câţiva ani.

Iar gafa articolului din „Timpul" vine să se adauge la lungul şirag de prostii pretenţioase ale foarte junilor studenţi, protejaţi de Miron Paraschivescu.

INGENIOZITATE

După un succes de cincizeci de spectacole cu „Napoleon Unicul", pe scena Naţionalului bucureştean (aceasta s'a petrecut acum o decadă, sub directoratului unui iscusit om de teatru!) — impresarul oficial Lică Teodorescu, şi-a alcătuit o distribuţie „subţire" pentru un turneu în ţară.

Pe lângă „accesoriile" umane, — ca să nu le mai numim trenă de distribuţie, — în actul doi, al Incoronării, regia cerea acompaniament muzical, şi dacă va fi posibil în provincie, fanfară militară. (Aceasta pentru a nu necesita cheltueli în plus!)

Intr'un oraş din Banat, toate cercetările făcute de impresar ca să găsească doui trei trompeţi, au rămas fără rezultat. (Localurile de petrecere nu aveau decât orchestre cu ţambal, cobză şi naiu). Scăparea, natural, era Garnizoana militară din capitala de judeţ.

In biuroul Comandantului: un actor fruntaş şi impresarul duceau tratative:

ACTORUL : D-le Comandant, societarii de onoare ai primei scene a ţării, cu deosebit respect, vă roagă... etcaetera..., etcaetera...

Comandantul nu dă nicio atenţie. Impresarul vede infructuozitatea insistenţelor siropoase ale actorului, şi luându-şi atitudine de gradat subaltern — dă raportul :

— Domnule Comandant, Napoleon Impăratul vă ordonă să-l primiţi cu muzică !

...La care Şeful de unitate zâmbi şi aprobă imperativul ingenios al impresarului.

BARBĂ RARĂ

Fantastică

Obraji de bronz. Ochii sclipiri metalice.
Halucinant luna râde în lac.
Pădurea a 'ncremenit. Vieţile tac.
Ecoul viezure cu hohote satanice.

Dinţii lumii mestec'o fâşie de cer
şi-albastru coboară în carne.
Gândul e galben. Stă să răstoarne
înaltul cu stele de ger.

Şopârla-şi taie drum fulgerător.
Ierburile-au tresărit. Speriată,
moartea a 'mbrăţişat o umbră
şi viezurele-a râs sfâşietor.

ELENA DIACONU

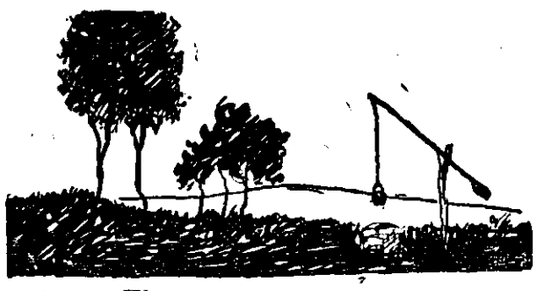

Cine suie lângă seară

Pe-armăsar de volburi saltă
Drumurile, peste creste...
Altă retezare 'naltă
Calea-i haiducească este...
Ape 'ncep să se desfacă
Unde-i sfărâmată puntea...
Codri 'n faţă i se pleacă
Până la pământ, cu fruntea...
Nu-i stă piatră, nu-i stă ceaţă,
Impotrivă şi vicleană...
Nu e vânt să-l bată'n faţă,
Ploaia nu-l izbeşte 'n geană...
Când ibovnica-l aşteaptă,
Are, mândru, băetanul,
Cuşma, pe sprânceana dreaptă,
Şi pe umăr stâng, sumanul...
Şi domol, cu fruntea lată,
Merge fără să se-ascundă,
Când pe valea 'nfiorată,
Spune cântece din frunză...
Dar, de ce ne prinde dorul,
Tot de fluere şi flinte
Şi de drum, uitat poporul,
Peste dealuri, înainte?
In priviri, culege, roată,
Câmpul, munţii, cerul, vara...
Când se uită câte-odată,
Strânge par'că toată ţara....
Cine suie lângă seară,
Din parânguri de cavale
Şi cu murgu-i sprinten, sboară,
Fluerând, în vânt, pistoale?

FLORIN DUMITRANA

Lumină înflorită

Ghirlande de argint mi-au înflorit grădina,
Incât un scump prieten mi-i fiecare pom,
Cu care-ascult cum sună ca un ţambal stupina,
Când seara lung vibrează în fiece atom.

Şi dacă-i strâng la piept, năvalnic, şi-i sărut,
Când ziua îşi adună lumina de pe-alei,
Eu simt cum mă ridic cu seva lor, din lut,
Din somnul de pământ, şi înfloresc în ei.

ION SCUTARU

CANTECE NOUI

Comentarii fugare

DINTRE ATÂTEA

şi atâtea mai mici sau mai mari publicaţii consacrate exclusiv poesiei, au rămas în viaţă puţine de tot. Unele dintre ele au trăit doar cât înfloreşte o roză, iar altele au crezut nimerit să-şi schimbe linia de conduită iniţială, consacrându-se altor îndeletniciri.

Am fost, nu odată, martori la aceste lupte cu „morile de vânt" şi întotdeauna ne-am apropiat de ele cu o inimă de frate, plină de emoţie. Fie că s'au numit „Claviaturi", „Adonis", „Game", sau mai ştiu eu cum, aceste publicaţii aveau, dintr'un început, un punct câştigat! Bătălia aceasta cu totul gratuită, te cucereşte chiar fără să vrei.

De-un timp încoace însă, poeţii au început, ca să zicem aşa, să se individualizeze, ieşind din grupuri şi manifestându-se mai mult pe cont propriu, renunţând la acest spirit de echipă, care orice s'ar zice, era plin şi de farmec şi de semnificaţie. Iată că una din ultimele „redute" de acest gen, revista constănţeană „Litoral" ne trimite caietul ei pe luna Mai. Truda poetului Dimitrie Olariu face să apară pe malul mării acest caet, care ori de câte ori apare, cuprinde în ciudatele-i pagini cel puţin o poesie remarcabilă. Şi de astă dată. Dar observăm cu o justificată tristeţe că şi aici cântăreţii au obosit. Lirele sunt mai bolnave şi din nu ştim ce motive, sună mai gol. Actul de prezenţă pe care confraţii din oraşul lui Ovidiu ni-l trimit — atât de rar! — ar trebui să însemne ceva mai mult. Şi, generalizând spusele noastre, ne adresăm din acest loc tuturor celor ce cred încă la fel cu noi..

NU DE MULT

a apărut o carte de versuri purtând ciudatul titlu „Tavernale". Autorul ei, Ben. Corlaciu cultiva poesia stranie, lugubră, fantomatică, poesie ce-şi trage esenţele poate din felinarul lui Nerval. De curând, Ben. Corlaciu ne-a mai dăruit o plachetă de versuri, intitulată „Pelerinul serilor". Ne-a plăcut ceeace e poesie în cartea sa, dar (dece n'am spune-o?) mai sunt acolo anumite violenţe de limbaj, din care lirismul propriu zis nu are cine ştie ce de câştigat. Căci dacă te iei de piept cu Dumnezeu şi cu viaţa, spunând acestor lucruri pe nume, pe şleau, nu se creiază poesie. Harul e puţin dincolo de acestea.

Poemul-afiş, poemul manifest sau pumn, îşi are un rost cu totul bine stabilit, pe limitele poesiei, fixat în timp. Dar noi nu credem că Ben. Corlaciu a vrut să facă asta. Oricum, cartea sa e mărturia unui talent şi poate şi a unui om chinuit — adică a unui om — care dincolo de dulcegăriile madrigalului desuet, ştie să spună şi să vadă. Ne place să remarcăm aceasta, mai ales că ni s'a imputat că avem „preferinţe" în domeniul poesiei. Pilda lui Corlaciu e evidentă şi dacă am scris marginaliile de mai sus, am făcut-o nu ca să ne împlinim o datorie, ci ca să se ştie că acolo unde e talentul, este şi preocuparea noastră. Adică înţelegere camaradească şi fără ocoluri.

DIVAGAŢII NOCTURNE

Am în faţa mea un teanc de cărţi. Foarte multe cărţi de poesie, poposite pe masa de lucru din toate colţurile ţării. Sub lampă, paginile lor par mai albe decât sunt, şi din miezul lor se desprinde acel aer de calm şi de claritate, pe care îndeobşte ţi-l oferă culmile.

Cu timpul, vom poposi pe marginea lor, mâsgălind şi câte-un comentariu. Dar astăzi, vraja lor e topită de-o alta, de-o vraje a umbrei, a aşteptării, de-o poesie autentică, pe care o identificăm la hotarul dintre aşteptare şi moarte.

Căci sunt ceasuri când clipele te lovesc pe umeri ca nişte mâini şi când toate lucrurile care te înconjoară încep să devină mai depărtate decât cele depărtate. Imi aduc acuma aminte de Rilke: „Cine acuma n'are casă, multă vreme n'o să-şi clădească" şi din vraja asta tristă caut să-mi încheg o viaţă pe care poate că nici eu nu o ştiu.

Oare cine vine din toate acele cărţi, cine trece prin scoarţele lor, ca să-mi umple odaia cu durere? Ştiu: într'un colţ de lume trebuie să fie o prezenţă care dă suflet tuturor acestor năzăriri, întru aşteptarea cărora versificăm mereu. In clipa asta, nu mă gândesc la nici unul din acei înţelepţi comentatori proşti, care îşi înmoaie condeiul în otravă de şvarţ, ca să te pironească apoi în cerneala propriei lui măgării, lătrându-te subţire. Nu cunosc pe nimeni, şi dincolo de cercul lămpii, parcă nici nu mai este o altă lume. O, poate că am scris şi eu, cândva, un vers, o carte. Dar nu mă ştiu aşa. Cadranele astea blestemate care-mi joacă în faţă nu mai ţin seamă de nimica şi-mi şuşotesc în clipa care fuge pe ele: ascultă!

Şi eu ascult, cum dincolo de toţi bunii sau răii poeţi pe care-i citesc zi de zi, viaţa mea dintre pagini, sau adevărata mea viaţă, mi se fură, ca să nu o mai pot preface DECÂT în vers. Ca ei toţi!

ŞTEFAN BACIU

N.B. — Manuscrisele se trimit la redacţie, menţionându-se pe plic: pentru Şt. B. Şi răspunsurile: **C. C. Mih., Silvestru D., A. Mih., Teodor En., Melinte V. A., Iril D., Simion Bărb., N. Orlăţ, V. P. Nect., Unghianu I. P., G. Carn.:** Nu! **N. Ver., M. I. Cos., Othmar, M. Miasn., Simion Val.:** Altele: **Nic. Pred., I. Log.:** Da

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Copilul lui NECHITA BALAN

de CORNELIU PENESCU

II

La o săptămână, așa cum aranjase cu avocatul se duse pentru organizarea societății. Și aci, voia lui Dumnezeu se împlini. Se strânseră câțiva asociați și capitalul crescu așa fel că dintru început se puteau cumpăra câteva autobuze noi. Se încheiară actele cu participarea fiecăruia, se stabili în puncte drepturile fiecărui asociat și după câtva timp societatea luă ființă legală. Nechita mai primi și funcția de controlor. Cins ea lui fusese recunoscută și ce făcea el ,era bun făcut.

Viața i se împlinise după gânduri și când Smaranda îi dărui primul copil, Nechita se mută într'o casă mai încăpătoare, cu grădină și verdeață multă, să aibă unde i se juca pruncul când va merge pe picioare. Lăsară părinții în casa lor, așa după cum le făgăduise, iar lipsa lor de acolo, Nechita o plăti în bani. Să aibă bătrânii pâinea asigurată și soacra să nu mai bage toată ziua zâzanie în casă, își zicea Nechita. Cât au stat împreună, numai de asta se ocupa soacră-sa, să amărască sufletul Smarandei cu fel de fel de intrigi.

— Tu nu vezi, Smarandă, zicea bătrâna, el toată dziua îi plecat. Ari alta, că di n'ar avé, ar tragi acasă.

— Păi matali nu știi mămucă, că-i controlor și trebui să umbli pi mașini, să vadă ce-i și cum îi, să nu cumva să facă vre-o pungășie personalul.

— Și, di undi? Te-o legat la ochi, pezevenghiul, mânca-l-ar scorpia, și tu ti ofilești ca floarea fără apă.

— Bini, mămucă, răspundea Smaranda. D-ta nu vezi că tăt ci câștigă aduci în casă. N'avem de tăte, pe Dumneavoastră nu vă ține? V'a îmbrăcat, v'a cumpărat mobilă, aista-i bărbat așa cum dzici D-ta?

Dar nu se putea înțelege cu bătrâna și când Nechita îi aduse vestea mutării, o primi cu sufletul ușurat de toate necazurile ce i le pricinuia zilnic maică sa.

In noua locuință viața se scurgea liniștită și după întâiul copil, veni al doilea, apoi al treilea.

*

Și acum pe drumuri, la concentrare. Trenul se opri în Chișinău.

Scoborî din vagon și ca niciodată se simțea străin în propria lui țară. In Chișinău stătuse doar doi ani de zile. Și toate concentrările le făcuse tot aci.

Căută să se liniștească, agățându-se cu gândul de Smaranda lui pe care o iubea ca și în prima zi când a văzut-o pe stradă în Cernăuți. Nu se putea dumiri de loc. Presimțiri ciudate i se aninară de suflet și o moleșeală a inimii îl făcu să-și piardă curajul. Oamenii pe lângă care trecea i se părea că se uită pieziș la el. Șoapte tot mai nelămurite circulau pe buzele tuturor. Dinspre răsărit vântul pustiitor ducea arșița secetii peste Nistru, distrugând încet încet, vigoarea pământului moldovan.

Oare să fie adevărat? Și Nechita intră în cazarmă cu sufletul prins de desnădejde. Regimentul tot era în curte. Se echipa de plecare. Unde? Nu știa nimeni. In 48 de ore gata de mișcare, direcția răsărit.

Uf! și ce secetă, Doamne! Soarele ardea puternic. Către Nistru, nori prevestitori de furtună. Și Smaranda lui, rămasă cu trei copii, pironită în pat de un junghiu la coapsa dreaptă.

Uf!, Doamne, tare mai e rău năduful din suflet!

III

— Mămucă, de amu s'o sfârșit! deabia putu vorbi Smaranda. Ia copchilul cel mic, pe Vasili și l-oi duci mata la leagăn. Eu nu l-oiu mai puté hrăni. Și se opri din vorbă. O tuse seacă o făcu să se ridice pe pernă. Un zgâlțâit ușor și trupul fu prins în înfrigurarea morții. Deschise ochii, mari și secați de boală, cercând prin ei s'o facă pe maică-sa să înțeleagă durerea ei cea mare. Simțea sfârșitul. Dar cel care trebuia să fie lângă ea — tatăl copiilor ei — era departe, dus la concentrare. Și ea va muri. Sfârșitul ei se apropie. Respirația grea, înnecăcioasă și tusea seacă ce-i măcinase plămânii, o doborîseră. O roșeață puternică îi învoră fața palidă ca ceara. Îi veni în minte atunci clipa când se luase Nechita după ea și vorbele pe care i le spusese atunci în poarta casei:

— „Te-oi mărita cu mini dac'oi vrea, Duducă. Mi-i sufletul legat de cum mi-ai eșit în cale. Și-o să fie bini, că's muncitor și dornic să fac casă. Iaca, mi s'o pus un cuțit în piept de dor". Simțea și ea ceva asemănător la inimă. Un fel de valuri care plecau din mijlocul inimii, împrăștiindu-se în tot cuprinsul și o moleșeală în picioare. Dar începu să râdă ca să-și ascundă emoția întâielor cuvinte de dragoste auzite. Il îndrăgise de atunci, dar parcă tot mai mult o iubea el. Când venea acasă, vonic ca un munte, o lua în brațe și se plimba cu ea prin cameră, cântându-i cântece bucovinene, așa ca să-i facă ei plăcere. Apoi îi dădea drumul să-i pregătească de mâncare, pentrucă el trebuia să plece cu controlul pe mașini. Și cum aștepta noaptea să se întoarcă Nechita! și cum îl căuta prin buzunarele pline de fel de fel de cofeturi! Sau câte alte lucruri bune de mâncat!

— Doamne, să mai trăesc până s'o întoarce Nechita.

Un val de căldură îi înfășură trupul. Apoi adormi cuprinsă de dulcea amintire a lui Nechita. Incet, respirația deveni greoaie, pulsul scăzu. O răceală de plumb țintui picioarele, apoi brațele. Se întinse odată în lungul patului și rămase cu mintea pironită într'o ceață haotică.

Târziu, când maică-sa se înapoiase dela leagăn, îi păru că doarme cu fața luminată de un zâmbet ca de copil ce visează. Se retrase liniștită. I-o spune mai târziu cum a aranjat cu copilul. Până atunci să fiarbă laptele, că s'o scula Smaranda și i-o fi bine să-l bea călduț. Puse laptele la fiert, mai aranjă prin bucătărie, apoi când soarele ajunse deasupra casei, se duse la Smaranda.

Scoală, mămucă, și-oi bè lapte călduț. Scoală, mămucă. Iaca, deamu s'or întoarce și băeții cu fratele lui Nechita, c'o vinit azi dimineață să ti vadă. Mămucă, nu m'auzi?

*

De câteva zile pe frontiera de răsărit a Patriei începuse să se adune puhoiul bolșevic. Din sus, dinspre Bucovina și până la vărsarea Nistrului, clopotele mânăstirilor dângăneau a jale. Șoapte tot mai ucigătoare cădeau din văzduh, pironind în ghiarele bolșevice sufletul bucovinean și basarabean. Armata, pe graniță, aștepta tăcută clipa dăruirii, pentru patrie. Nimeni nu crâcnea. Un singur gând dumnezeesc legase sufletește soldat și ofițer pe frontiera de răsărit, Pământul Patriei. Ori unde moare un soldat, tot țarină românească e. Ei vor să lupte. Tranșee, cazemate, tunuri în baterie. Clocot de războiu. Și'n loc de războiu, răvașe diplomtice. In patru zile, pământul lui Vodă Ștefan să rămână sterp de Moldoveni. Armata plecă fruntea. Cu spatele la Nistru, călca tăcută cărările bătute odinioară de mazili și de răzeși.

Doar Nechita rămase cu ochii înfipți într'o bucată de hârtie: Nu mai înțelegea nimic. Smaranda lui! Oare? Să rămână pe mână bolșevică? Pământul care-i dăruise singura fericire în viață, nu mai este al lui. Și Smaranda în pământul cutropit de cei „fără de lege"!

— Domnule căpitan, mi-o murit soția și-o rămas copchiii pi drumuri și fimeia mè în pământ călcat di păgân.

— Știu, sergent Nichita. Eu ți-am trimis telegrama prin secretar. Uite biletul de voie. Te desleg de însărcinările tale, pentrucă ne-au deslegat pe toți împrejurările.

Du-te sergent Nechita. Dumnezeu s'o ierte. Poate vei salva copiii".

*

Pe străzile Cernăuților, forfoteală de oameni, de căruțe, mașini militare, camioane și peste tot fugari mânați de groaza bolșevică. Totul era cuprins de jale și zăpăceala stârnită întrezărea dezastrul și groaza.

Nechita intră în Cernăuți-ul odinioară românesc, pe partea cimitirului. Să-i jure mai întâi credință Smarandei până când îi va sosi și lui ceasul. Apoi luă un săculeț și puse țărână din mormântul iubirii lui, s'o ducă în Moldova; ca să fie mai aproape de el. Plecă spre casă, să vadă de copii, dar pe drum se răsgândi. Să meargă mai întâi la atelierul cu mașini. Poate găsește vreuna și fuga îi va fi mai ușoară. Când ajunse aci, șeful atelierului, înfocat naționalist pe vremuri, se dăduse cu noua stăpânire. Puse mâna pe o mașină și plecă în goană spre casa lui, să-și ia copiii. Dar străzile erau pline de trupele motorizate ruse. Ca să se strecoare mai ușor, smulse un steag roșu dela poarta unei case de evreu și-l agăță la mașina lui. Ajuns acasă, își găsi numai socrii.

— Copchiii i-o fost luat frati-tău Niculai. Doar ceala mic, Vasili, l-am dus la Leagăn, că așă o spus Smaranda.

Și Niculai o plecat la Botoșani, ieri cu trinul de dimineață.

— Bini, mămucă. Să mă duc la Leagăn să văd ci-o fi cu Vasili.

Cu bini și nădejdi, că lucrurile n'or rămâni așă cu nelegiuiții iștia.

— Am vinit să-mi iau copchilul, se adresă el Direcțiunei, pi Vasili Balan ; să tăt aibă opt luni deamu. Dar nu se putu înțelege cu Direcțiunea.

— Cum să ei D-ta copilul în nenorocirea aceasta? Unde vrei să mergi, când peste tot sunt numai armate sovietice?

— Să-mi dați copchilul. I-al meu și-oi vidé eu ci s'a puté faci. Aci nu-l lăs de știu că mor pi drum cu el.

Și plecă Nechita cu copilul în brațe și cu un biberon cu lapte în buzunar. Dar nu se mai putu apropia de poarta Leagănului unde își lăsase mașina. Ajunseseră acolo iscoadele de poliție comunistă, așa că fu nevoit să sară gardul pe din dos și fuga peste câmp, apucă pe șoseaua ce duce spre satul Plaiul Cosminului.

Cu copilul în brațe prin arșița soarelui de vară, ajunse către seară la Cosmin. Un prieten îi înlesni o căruță cu un cal care trebuia să-l ducă până la gara din apropiere; gara Cosminului. Un tren de marfă aștepta plecarea spre România liberă. Intră într'un vagon și găsi aci un soldat ascuns, care aștepta înfrigurat semnalul de pornire. Și trenul plecă asemenea minunilor din povești, către Adâncata, ducând cu el doar amintirile scumpe de cea rămasă în pământul cutropit. Gândurile îl făcură să-și pironească ochii pe copil. Il cercetă cu de-a-mănuntul și se bucură de asemănarea cu Smaranda. Luă copilul în brațe și-l strânse la pieptul lui lat și puternic ca pe o comoară scumpă. Scâncetele copilului îi amintiră însă, că viața la opt luni își are tainele ei, pe care numai femeea este în stare să le înțeleagă. Rămase nedumerit în fața lui Vasile, care începuse să plângă bine.

— I-o fi foami, o fi ud, îl lămuri soldatul!

— O fi sărmanul, că di eri nu s'o mai uitat niminea la el. Și pelinci n'am. Di undi li-oi lua, di-o fi copchilul ud?

Desfăcu copilul așa cum se pricepu. Scoase cămașa lui, o făcu bucăți și schimbă pelincile copilului. Le strânse pe cele murdare și le puse deoparte. „Li-oi spăla eu când oi ajungi la Botoșani. Până atunci, va să văd di mâncari".

Când sosi în gara Adâncata, lăsă copilul în seama soldatului și el se duse să caute lapte. In gară aceiași forfoteală, aceiași groază. Alergă prin jurul gării, și după multă căutătură se îndură o femee să-i spele biberonul și să-i fiarbă lapte.

Se înoptase deabinelea. Prin bezna din gară se îndreptă peste linii să-și caute vagonul. Dar trenul plecase și cu el comoara sfântă. Turburat de mânie, se întoarse în gară. Să vorbească la telefon cu stațiile, poate o vrea Dumnezeu și-o da de urma trenului. Cu mare greutate, obținu legătura cu gara Vadul Siret. Aci află că personalul s'a evacuat și n'a rămas decât șeful de stație ca să dea în primire Rușilor gara.

— Oare, un copchil nu s'o găsit în trin? Rămăsese cu un soldat. Trinul ciala plecat din Adâncata.

— Ba s'a găsit un copil înfășurat într'o haină. Era lăsat în iarbă și plânsul copilului fusese auzit de servitoarea șefului de stație, care îl căută, și-l aduse în casă.

Bulmăcit, Nechita, luă drumul spre Vadul Siret, purtând în suflet amărăciunea unei soarte potrivnice.

Pe șosea îl ajunse patrulele motorizate sovietice. Bănuindu-l spion, îl arestară, apoi îl urcară într'o mașină să-l dea pe mâna politriucului.

In gara Vadul Siret, îl închiseră într'un beciu până-i va veni sorocul judecății.

Cu pumnii strânși, nu se gândea decât la copil și la toată nenorocirea pe care o trăia. Căzu în genunchi. Cu capul în mâini, încredință Smarandei sufletul copilului și pe al lui. Credea în puterea morților, în taina acelui nepătruns în fața căruia mintea stă neputincioasă și nu înțelege altceva decât că totul nu-i decât țărâna din care am purces și în care intrăm, când ne eliberăm de viață.

Se sculă în picioare și rămase cu ochii pierduți pe fâșiile de lumină ale dimineții ce intrau pe ușile beciului.

„Oiu vidè lumina și copchilul?" Descurajarea trecuse peste orice margine de închipuire, când prinse discuția sentimentelor. Invățase rusește bine, dela megieșii de prin mahalalele Cernăuților.

„Un spion. Se judecă azi, apoi gata. Scăpăm de el". Atât putu prinde din toată vorba sentinelelor.

Prin nălucirea morții, sufletul lui Nechita, răvășit de toată durerea, căuta mângâiere în propria lui conștiință

„Mă vor ucide ca pe un netrebnic, dar nu-mi pare rău. Mă duc lângă Smaranda. Sunt împăcat. Dar copiii mei! Trup din trupul Smarandei, cui vor rămâne? Și din mila cui vor trăi?"

Gândurile, sbuciumul sufletului ce-și caută statornicia, îi fuseseră curmate de vocea sentinelei.

— Scoală, să mergi la tovarăș politriuc.

Și plecă la judecată. Consiliul, format din politriuc, un ofițer și un subofițer, puse pe acuzat să se apere.

— Am fost la Cernăuți, să-mi iau copchiii. Aci n'am găsit decât pi cel mic. Ceilalți doi, mai mari, plecaseră la Botoșani. Acolo am casă și rost. Mi-or rămas la Cernăuți, numai socrii și soția la cimitir. Pi drum am pierdut copchilul rămas în trin. Și-și spuse Nechita toată nenorocirea, cu graiul lui moldovenesc turnat în slovă rusă.

Consiliul ascultă o dramă înfiripată — dintre atâtea multe câte or mai fi fost printre oamenii simpli pe cari cârmuirea rusească îi credea doritori de raiul comunist. Și rămase politriucul nedumerit de atâta hulă întâlnită la o lume pe care o voiau scoasă de sub tirania românească.

— Să iasă acuzatul, ordonă ofițerul, până la pronunțarea sentinței.

Și Nechita eși, cu desperarea aciuiată în inima lui bună. Copilul, unde i-o fi copilul! Și cum ar fugi cu el, să-l ducă în locurile unde a gângurit el întâia oară graiul românesc!

— Este un specialist al minciunii, începu subofițerul. Povestea cu copilul am mai auzit-o eu. Se svonise dela Cernăuți de unul care aleargă cu o mașină să-și caute odrasla. Trebuie să fie mare spion de a reușit să ajungă până aci, printre atâtea trupe.

— Tovarăș Politriuc, zise ofițerul, care-i hotărîrea? Ce facem cu el?

—Să-l mai ținem închis. Poate până atunci mai descoperim ceva la el.

— Ba nu, tovarăș Politriuc, răspunse subofițerul. Nu mai este timp de așa ceva. Acum suntem în război. Trebue condamnat.

Consiliul intră iar în deliberare. Ofițerul se codea să-și dea părerea. Doar subofițerul și Politriucul căzură de acord....

Nechita nu mai așteptă rezultatul. Găsi ocazia să fugă și luă drumul satului, să-și caute copilul, trup din trupul Smarandei. Din gară fugi printre arături, prin porumbiște și ajunse în sat. Aci dete peste o coloană de camioane sovietice. Pe aripa unei mașini zări copilul. Se apropie timid, dar spuse cu voce tare că-i trimis de Politriuc să ia copilul, să-l prezinte la judecată. E vorba de un spion și e nevoe de copil. Spune spionul că e tatăl copilului care s'a pierdut...

Și plecă Nechita, cu copilul, purtând în suflet pe Smaranda, pe drumul care-l duse peste Siret, în ținutul Botoșanilor.

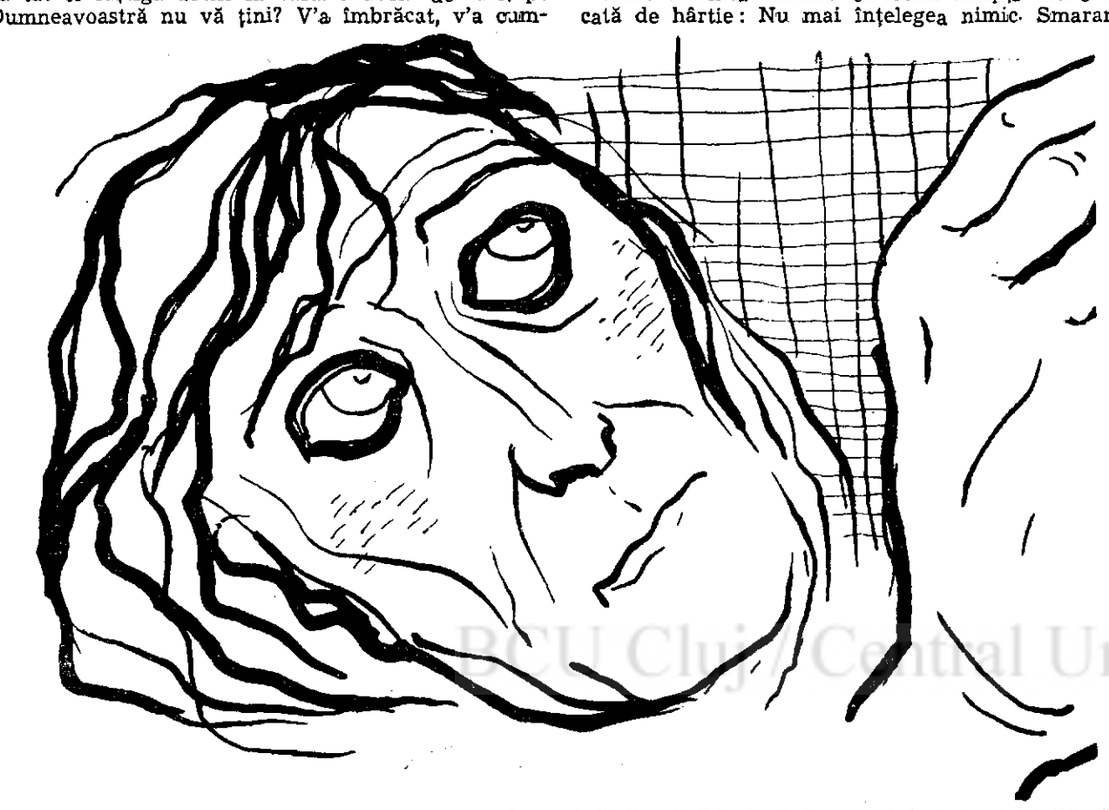

Ceva despre tristețe

(Urmare din pag. I-a)

In cel dintâi caz, tristețea își datorește calitatea ei estetică faptului că ea este starea sufletească cu cele mai largi repercusiuni melodice în lumea eului. Opera poetică fiind un produs al acestui eu, nu se poate sustrage imixtiunii tristeții în sânul ei. Fără îndoială, există uneori momente de încleștare tragică sau de exuberanță extremă în poezie. Sunt momente în care atmosfera pur poetică e însă depășită. Acel „je ne sais quoi" al abatelui Bouhours, din care e constituită, se risipește lăsând în locu-i goluri, umplute cu elemente care chiar dacă sunt estetice pentru cazul nostru sunt apoetice.

Intr'o conversație—se spune — Schubert, intrigat de faptul că cineva vorbea despre muzica lui, caracterizând-o drept muzică veselă, a exclamat: „Nu cunosc decât muzică tristă"... Transplantând apostrofa lui Schubert, am putea exclama, cu mai multă dreptate desigur: „Nu cunoaștem decât poezie tristă"...

Prezența permanentă a „stimmung"-ului în opera poetică, iar în „stimmung" a tristeții. reprezintă latura subiectivă a acestor două fenomene. Prin tristețe — apanaj al „stimmung"-ului poetic — sufletul participă și el la opera poetică, alături de celelalte elemente. Prin tristețe se face resimțit în opera poetică interiorul artistului creator. Prin tristețe apoi se realizează, în bună parte, comuniunea simpatetică dintre contemplator și creator. In orice caz, tristețe, „stimmung", subiectivitate, sunt noțiuni ideal corelate în opera poetică majoră. Căci chiar și atunci când sentimentul predominant într'o poezie oarecare este altul decât tristețea, cu cât poezia este mai realizată axiologic vorbind, cu atât „atmosfera" ei va fi mai mult impregnată de tristețe. Iar ca un exemplu de ceeace poate categoria tristeții în poezie, iată această strofă aleasă la întâmplare din Rimbaud, în care în ciuda exuberanței afișate cu tot dinadinsul, își face totuș loc cu strigență, insinuanta „atmosferă" a tristeții rimbaudiene:

„Je m'en allais, les poings
dans mes poches crevées.
Mon paletot aussi devenait
idéal.
J'allais sous le ciel, Muse, et
j'étais ton féal:
Oh là là, que d'amours
splendides j'ai rêvées!"
(Ma bohème)

In ordinea „atmosferei" lirice, tristețea e ceeace am putea numi „sarea oricărei poezii".

Al doilea mod de manifestare al tristeții în opera lirică este intervenția ei ca element catalizator în desfășurarea poetică, intervenția ei ca element de procedură poetică, ca „principiu care poetizează". Ca element de atmosferă tristețea e — am văzut — o coordonată necesară și generală poeziei lirice. Ca „principiu care poetizează" tristețea este un procedeu liric, printre celelalte. O relevăm totuși pentrucă deși în această ipostază tristețea nu reprezintă o coordonată general necesară, ea apare totuși extrem de frecvent, mai ales în poezia ultimelor decenii.

Tristețea se manifestă deci și pe planul expresiei lirice, căci ea este și un mod firesc de a exprima poetic. Pe când însă pe planul „atmosferei" lirice, tristețea este o manifestare de ordin subiectiv, pe planul tehnic („principiu care poetizează") tristețea se manifestă oarecum obiectivat. In acest sens ca orice stare sufletească obiectivată, ea nu este altceva decât aplicarea unui fenomen interior la lumea obiectivă, printr'un procedeu magic și simpatetic. I se recunoaște lumii exterioare și obiectelor din ea, o calitate pe care, de fapt, numai noi oamenii o posedăm, nu și lumea obiectivă. Această personificare, această însuflețire a lumii („einfühlung") alimentează apoi propria noastră stare sufletească. O stare sufletească oarecare este deci nu numai un fenomen general uman, dar și un fenomen generalizant. Căci lumea externă este văzută prin prisma interiorității noastre. Și după cum această interioritate este dominată de unul sau de altul din multele afecte care se perindă prin ea, lumea externă este văzută când veselă, când îndurerată, când disperată, când plină de melancolie — pe când, de fapt, ea e întotdeauna aceeași. Când poetul spune:

„La chair est triste, hélas, et j'ai lu tous les livres" acordând unui obiect material calitatea psihică față de care acest obiect este însă indiferent, nu face decât să „poetizeze", adică să utilizeze un procedeu magic și simpatetic prin care să își alimenteze propria sa stare interioară.

Acest principiu „însuflețitor" este desigur un principiu frecvent în orice artă. Dar mai frecvent ca oriunde, el se găsește în poezie. Și în sânul poeziei cel mai frecvent îl regăsim în poezia lirică.

Celebrul stilist francez Chateaubriand vorbea undeva despre o tristețe care planează dincolo de noi, peste noi, o tristețe care nu știm de unde vine și încotro se îndreaptă — o tristețe, așa zicând, apsihică. Judicioasa intuiție a marelui scriitor francez e menită să ne releveze ceea ce am putea numi „aspectul obiectiv al tristeții", aspect care este și el un mod de a participa poetic al tristeții. Tristețea de dincolo de noi, tristețea care planează pe deasupra noastră, fără să știm de unde vine și încotro se îndreaptă, tristețea despre care poetul vorbește ca despre un obiect de sine stătător, o ființă în carne și oase, independentă de subiectivitatea noastră, suficientă sieși, e un mod liric al tristeții, atât de tipic, încât ne îndoim că el se poate regăsi în alte activități artistice. Versul bacovian

„In parc regretele plâng iar"

acordă regretului calitatea obiectivă de a fi o ființă de sine stătătoare (regretul este și el un factor adecvat al categoriei tristeții), cu proprietăți suficiente ei însăși și cu o natură umană. Când un poet spune

„Stau de vorbă cu tristețea"

el imaginează tristețea ca pe un dat asubiectiv, independent și oarecum umanizat. Desigur și sub acest al treilea aspect al ei tristețea, ca și sub aspectul de „principiu care poetizează" este tot un procedeu poetic, cum, de fapt, și ca „atmosferă" este tot un fel de procedeu poetic. Este și motivul pentru care am considerat tristețea, în toate schițările noastre de mai sus, ca o „categorie lirică".

Incontestabil, liniamente exclusive nu se pot totuși stabili. O personalitate artistică, ca și un gen de artă, sunt mult mai complexe decât să se supună complect încarcerărilor excluzive. Ceea ce este demn de reținut, e că dacă tristețea, ca „principiu care poetizează" ca „obiect de sine stătător", nu apare decât la unii poeți, tristețea ca „stimmung", ca atmosferă creatoare, apare la toți, fără deosebire.

RADU STANCA

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCURESTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării

BCU Cluj / Central University Library Cluj